

Södertörns högskola | Lärarutbildning med interkulturell profil 210 hp

Examensarbete 15 hp | Utbildningsvetenskap C | Hötterminen 2011

“Vi försöker att få in det i vardagen”

– en kvalitativ studie om förskollärares tankar kring pedagogisk dokumentation i förskolan

Av: Kristina Furst

Handledare: Patric Sahlén

Title: A qualitative study of preschool teachers' thoughts about pedagogical documentation in preschool.

Author: Kristina Furst.

Supervisor: Patric Sahlén.

Date: 2011-11-29.

Program: The program for teacher training in intercultural profile, 210 p.

BACKGROUND

Pedagogical documentation is currently used as a natural part of the educational activities under the revised curriculum for preschool.

AIM

The purpose of this study is to see how preschool teachers perceive and define educational documentation in preschool. The aim is also to see what opportunities and obstacles that may arise over the pedagogical documentation.

METHOD

The study was conducted along a qualitative approach with questionnaires in order to reach more preschool teachers and thus obtain a broader picture of the subject content. From a phenomenological approach I have taken account of the preschool teachers' experience and perception of educational documentation and designed it to my own interpretation.

RESULTS

The results show that pedagogical documentation is an important tool in preschool teachers work not only found to contain a product, but seems more like a collection of a lot of products to be brought together into a whole.

Keyword: Teacher documentation, preschool, learning, tools, processes, designs, product.

Titel: En kvalitativ studie om förskollärares tankar om pedagogisk dokumentation i förskolan.

Författare: Kristina Furst.

Handledare: Patric Sahlén

Program: Program för lärare med en interkulturell profil, 210 p.

Datum: 2011-11-29.

BAKGRUND

Pedagogisk dokumentation ska idag användas som ett naturligt inslag i den pedagogiska verksamheten enligt den reviderade läroplanen för förskolan.

SYFTE

Syftet med studien är att se hur förskollärare uppfattar och definierar pedagogisk dokumentation i förskolan. Syftet är även att se vilka möjligheter och hinder som kan uppstå kring pedagogisk dokumentation.

METOD

Studien har genomförts utefter en kvalitativ metod med enkäter för att nå ut till fler förskollärare och på så sätt få en bredare bild av ämnets innehåll. Utifrån en fenomenologisk ansats har jag tagit hänsyn till förskollärarnas upplevelse och uppfattning av pedagogisk dokumentation och konstruerat det till min egen tolkning.

RESULTAT

Av resultatet framgår att pedagogisk dokumentation är ett viktigt verktyg i förskollärarna arbete som inte enbart visar sig innehålla en produkt, utan framstår mer som en samling av en hel del produkter som ska föras samman till en helhet.

Nyckelord: Pedagogisk dokumentation, förskola, lärande, verktyg, processer, mönster, produkt.

Förord

Efter att kämpat igenom en slingrande väg i sökande på och förstå den rätta produkten.

Vägen (processen) har varit både krävande och lång, *men ljuset* börjar nu skina mot sitt mål (produkten).

Vid vägens slut sken målet upp och jag förstod då (såg ett mönster) att denna produkt, pedagogisk dokumentation som jag undersökt och försökt förstå inte enbart var ett fenomen, utan kan bestå av en hel del olika samlingsprodukter av en enda h e l h e t.

Jag vill främst rikta ett tack till min handledare Patric Sahlén från Södertörns högskola som fick släpa mig upp när jag höll på att ramla ner.

Tack alla förskollärare som varit med i enkäterna och gjort denna studie möjlig!

Tack till vänner som hela tiden trodde på mig och som jag inte hunnit träffa på länge. Hoppas ni finns kvar!

Tack kära mamma och kära pappa för ert stöd!

Tack tvillingbrorsan och familj för ert stöd!

Sist men inte minst vill jag tacka min egen familj! Ni har ställt upp för mig under hela den slingrande vägens färd. Nu ska det bli skönt att fira en god jul!
Jag älskar er!

Kristina Furst

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	1
1.1 Personlig utgångspunkt.....	1
1.2 Studiens generella syfte	1
2. STUDIEN SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	3
3. TEORETISK BAKGRUND.....	4
3.1 Vad kan dokumentation vara.....	4
3.2 Vad kan pedagogisk dokumentation vara	5
3.3 Hur kan förskollärare arbeta med pedagogisk dokumentation.....	6
3.3.1 Olika verktyg för pedagogisk dokumentation	7
3.4 Varför ska förskollärare arbeta med pedagogisk dokumentation	11
3.5 Vilka möjligheter resp. hinder finns med pedagogisk dokumentation.....	12
4. TIDIGARE FORSKNING	15
5. TEORETISK RAMVERK.....	17
5.1 Lärande.....	17
5.2 Språket.....	18
5.3 Samspel.....	19
5.4 Reflektionen	20
6. METOD OCH MATERIAL	21
6.1 Kvalitativ metod, inriktning och ansats	21
6.2 Tillvägagångssätt vid Enkät.....	21
6.3 Tillvägagångssätt vid Urval.....	22
6.4 Genomförande	23
6.5 Bortfall	23
6.6 Reliabilitet, Validitet och generaliserbarhet	24
6.6.1 Begreppsförklaring	24
6.6.2 Reliabilitet.....	24
6.6.3 Validitet	24
6.6.4 Generaliserbarhet.....	25
6.7 Studiens tillförlitlighet.....	25
7. RESULTAT DEL	26
7.1 PEDAGOGISK DOKUMENTATION SOM VERKTYG.....	26
7.1.1 Sammanfattning	28

7.2 ATT SYNLI GGÖRA ETT LÄRANDE	28
7.2.1 Barnens läroprocess	28
7.2.2 Förskollärarens läroprocess	29
7.2.3 Förskolans läroprocess	30
7.2.4 Sammanfattning	30
7.3 ATT SE ETT MÖNSTER.....	30
7.3.1 Sammanfattning	31
7.4 PRODUKTEN	32
7.4.1 Sammanfattning	32
8. RESULTAT OCH DISKUSSIONSDEL.....	33
8.1 PEDAGOGISK DOKUMENTATION SOM VERKTYG.....	33
8.2 ATT SYNLI GGÖRA LÄRANDE	34
8.2.1 Barnens läroprocess	34
8.2.2 Förskollärarens läroprocess.....	35
8.2.3 Förskolans läroprocess	35
8.3 ATT SE ETT MÖNSTER.....	36
8.4 PRODUKTEN	37
9. AVSLUTANDE SAMMANFATTNING OCH REFLEKTIONER.....	38
Bilaga 1 Till förskollärare	41
Bilaga 2 Intervjuguide.....	42

1. INLEDNING

1.1 PERSONLIG UTGÅNGSPUNKT

Jag har nu snart avslutat min lärarutbildning på Södertörns högskola med inriktning mot förskola, förskoleklass och lägre åldrar. Under denna tid har jag fått kunskap om pedagogisk dokumentation som något viktigt, men också något självklart. Men vad och varför det är så självklart har jag dock inte fått någon klarhet i. Jag valde att fördjupa mig i pedagogisk dokumentation med en förhoppning att det ska ge mig mer förståelse och klarhet i ett område och som nu är högaktuellt och där man betonar vikten av att arbeta med det i förskolan.

1.2 STUDIENS GENERELLA SYFTE

Sveriges regering påvisar tydligt i och med en ny skollag och en reviderad läroplan för förskolan Lpfö 98, reviderad 2010, som började gälla 1 juli 2011 att förskolan ska lägga större fokus på kvalitén som innebär att barns utveckling och lärande ska följas upp, dokumenteras och analyseras. Detta är något som visar sig tydligt i läroplanen genom att begreppet: dokumentera/dokumentation nu finns med betydligt fler gånger än tidigare. Förskollärarna har fått en mer framträdande roll som visar att dokumentation nu ska finnas i förskolans vardag med fortlöpande dokumentation om barns utveckling och lärande. Enligt styrdokument ska ansvarig förskollärare ansvara för:

”Att varje barns utveckling och lärande kontinuerligt och systematiskt dokumenteras, följs upp och analyseras för att det ska vara möjligt att utvärdera hur förskolan tillgodoser barnens möjligheter att utvecklas och lära i enighet med läroplanens mål och intentioner”

(Utbildningsdepartementet 1998, reviderad 2010:14).

Skolverket har i uppdrag av regeringen gett ut *Kvalitet i förskolan* som är en samling med råd och kommentarer, information om dokumentation om hur dokumentation kan rama in och även synliggöra verksamheten på förskolan.

”Pedagogisk dokumentation är ett kollektivt arbetsverktyg för att synliggöra och granska den egna praktiken och som bygger på gemensamt reflektionsarbete. Andra sätt att följa upp det pedagogiska arbetet som ligger nära själva lärandet är att samla viktiga alster eller annan dokumentation som synliggör barns utveckling – och lärprocesser.

(Skolverket, 2005 *Kvalitet i förskolan: Råd och kommentarer*:41).

Under min verksamhetsförlagda tid (VFU) på förskola har jag fått möjlighet att både planera och sedan genomföra kallad undervisning, med hjälp av styrdokument och olika lärandeteorier. Mina uppgifter har gett mig en möjlighet att både få dokumentera barngruppen, samt samtala och analysera. Detta har vidare väckt mitt intresse för pedagogisk dokumentation och jag frågade mig själv hur skulle kunna använda pedagogisk dokumentation för att synliggöra barnens lärande, men även synliggöra mitt eget lärande som lärare.

Med detta som inledning vill jag ta reda på hur pedagogisk dokumentation definieras och hur det förstås bland förskollärarna. Studiens syfte är att även undersöka vilka möjligheter samt, hinder som kan uppstå med pedagogisk dokumentation.

I och med att styrdokumentet för förskolan talar sitt tydliga språk vad gäller dokumentation, kan det inte vara helt enkelt för många förskollärare att veta hur man praktiskt bör gå tillväga för att på bästa sätt synliggöra barns lärande. Jag hoppas därför att denna studie kan bidra en del till att lyfta fram detta aktuella ämne med vad det innebär, samt problematiken som lätt kan uppstå eftersom pedagogisk dokumentation anses betyda mer än en enda produkt.

Enligt Stensmo kan vetenskap vara både produkter av ett specifikt resultat, eller processer som visar ett visst förlopp (Stensmo 1994:36). I mitt fall är produkten, pedagogisk dokumentation och processen att synliggöra lärandet.

Fokus har jag valt att lägga på förskollärare och deras tankar och erfarenheter kring ämnet, samt att se hur de omvandlar dokumentation från teori till praktik i förskolan. Jag har valt i min teoretiska bakgrund att använda mig av de didaktiska frågorna som benämns med vad, hur och varför förskollärare i förskolan arbetar med pedagogisk dokumentation.

Kvalitativ metod enligt Stensmo handlar bland annat om att *förstå*. Stensmo menar att ”Ett fenomen eller en händelse klagörs genom att man söker efter den mening fenomenet eller händelsen har för en människa i ett bestämt sammanhang; man söker det unika snarare än det generella. De frågor som ställs kan vara deskriptiva (Vad? Hur?) som analytiska (varför?)

(Stensmo 1994:37).

2. STUDIEN SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med min undersökning är att se hur förskollärare uppfattar och definierar pedagogisk dokumentation. Men även se vilka möjligheter och hinder som kan uppstå med pedagogisk dokumentation i förskolan.

Syftet undersöks utifrån nedanstående frågeställningar:

- Hur uppfattar förskollärarna begreppet Pedagogisk dokumentation?
- Vilka möjligheter resp. hinder kan uppstå vid pedagogisk dokumentation?

3. TEORETISK BAKGRUND

3.1 VAD KAN DOKUMENTATION VARA

Begreppet *dokumentation* använd utifrån *Svenska akademins ordlista* med en förklaring som; ”sammanställning”, ”tillhandahållande av information” (Svenska akademins ordlista 1995).

Enligt Bente Svenning kan dokumentation relateras till observation. Ordet observation härstammar från latin och innebär; *iakttagelse* eller *undersökning*. För att skilja dessa metoder praktiskt från varandra menar Svenning att observation är själva iakttagelsen och dokumentation är det som görs synligt utifrån det som observeras. Hon menar att idag använder fler lärare begreppet dokumentation, istället för observation kring det pedagogiska arbetet. En förklaring kan vara att pedagogisk dokumentation är av mer betydelse när man medvetet vill lyfta fram en pedagogisk process (Svenning 2011: 26 f) eller som Kristoffersson formulerar i Svennings bok ”när dokumentationen leder till analys, reflektion och tolkning” (Kristoffersson 2006: 61).

Även Kvistad och Söbstad (2005) i Bente Svennings bok *Vad berättas om mig* tar upp lärarens förståelse för de båda begreppens betydelse. De menar att båda begreppen; *observation* och *pedagogisk dokumentation* används av många lärare med *samma* tanke och innebörd, medan andra gått ett steg längre och utvecklar enbart begreppet *dokumentation* med ett annat innehåll och en ny förståelse. (Svenning 2011: 28).

Christina Wehner-Godee refererar till filosofin inom Reggio Emilia som påvisar betydelsen med att bredda sitt seende, samt lära sig att lyssna. Wallin (1996) i Wehner-Godees bok hänvisar till Reggio Emilias lärare som skiljer på begreppen; ”se” och ”observera” . Han menar att när man observerar har man ett syfte, en intention som bestämmer ett perspektiv var blicken ska fokusera på. Det kan i sin tur medföra att det kan bli svårt, om inte omöjligt att genomföra i ord och bild, allt det ett barn säger och gör (Wehner-Godee 2011: 21). Dahlberg m.fl. (1997) i Wehner-Godees bok menar att dokumentation är ”partisk, selektiv och kontextuell”. Vad som dokumenteras företräder ett val, ett val bland andra val, ett val där den vuxne själv är partisk. På liknande sätt är det när vi väljer bort ett val (Wehner-Godee 2011: 21 f).

3.2 VAD KAN PEDAGOGISK DOKUMENTATION VARA

Denna fråga besvarar universitetslektor Lenz Taguchi i pedagogik vid Stockholms universitet. Hon definierar begreppet pedagogisk dokumentation med dialogens betydelse som gör att fler röster kan göra sig hörda med hjälp av reflektion. Dokumentation ser hon som ett pedagogiskt verktyg eller som hon själv formulerar:

”Pedagogisk dokumentation är ett kollektivt arbetsverktyg som bygger på ett gemensamt reflektionsarbete, barn emellan, pedagoger emellan men även familjen och förskolan emellan” (Lenz Taguchi 2011:15).

Sheridan, docent i pedagogik och Pramling Samuelsson, professor i pedagogik anser att dokumentation blir pedagogisk när man har mål som barnen har en förmåga att utveckla, samt en kunskap om tolkningens olika värden. De menar att en lärare bör reflektera över vad det innebär att arbeta med det innehåll som bedrivs på förskolan och den kunskap som påvisar vad som har gjorts, men som kan förbättras. Som lärare bör man således reflektera och fråga sig själv vad man har gjort och hur det har genomförts runt det dagsaktuella innehållet, samt hur barnen är delaktiga för att synliggöra barnens tankar och idéer (Sheridan, Pramling Samuelsson 2010:48 f).

Christina Wehner-Godee lärare i didaktik och media på Stockholms lärarhögskola förklarar i sin bok *Att fånga lärandet – pedagogisk dokumentation med hjälp av olika medier* att;

”Observationer och dokumentationer syftar till att öka kunskapen om hur barn och lärare söker och konstruerar kunskap. Dokumentation blir pedagogisk först när den sätts in i och får verka i ett pedagogiskt sammanhang” (Wehner-Godee 2011: 11).

Lenz Taguchi förklarar betydelsen av pedagogisk dokumentation och menar att lärarens dokumentation av barns läroprocess, sitt eget lärande, samt barns lärande mellan varandra, kan förändra såväl det pedagogiska förhållningssättet som den pedagogiska verksamheten. Genom att arbeta med pedagogisk dokumentation kan dokumentationen ge läraren information om var man står som pedagog, men även skapa förståelse för de som arbetar tillsammans med var de står någonstans. Det medför att jag som lärare bör tänka på vilket förhållningssätt jag har till barnen. Men också till kunskap, till lärande, samt till arbetskamrater, samt barnens föräldrar (Lenz Taguchi 2011:12 f). Lenz Taguchi citerar;

”Vi måste se den vuxne som den som tar ansvar för ett förändringsarbete där barnet, precis som vi själva, ses som ett aktivt omskapande subjekt” (Lenz Taguchi 2011:12).

Pramling Samuelsson och Sheridan anser att dokumentera betyder att man gör den pedagogiska verksamheten synlig för alla runt omkring, både barn, pedagoger, föräldrar, ledningsansvarig och kommunens politiker. Då skapas en förutsättning för dialog som genererar till att få göra sig hörd, samt att nya tankar kan utvecklas vidare när det pedagogiska arbetet blir synligt. Lärarens eget arbete med dokumentation synliggörs igenom att läraren dokumenterar barnens arbete, men även över sitt eget arbete, samtidigt som det sker en analys emellan barnen (Pramling Samuelsson, Sheridan 2010: 126).

Lenz Taguchi lyfter upp pedagogisk dokumentation som ett stöd med att konstruera en *osynlig - inre* pedagogisk miljö synlig, parallellt som man får ett redskap att förstå den *yttre och synliga* miljön. Lenz Taguchi menar att pedagogisk dokumentation är ett förhållningssätt som grundar sig i den pedagogiska vardagen (Lenz Taguchi 2011:10,34 f).

3.3 HUR KAN FÖRSKOLLÄRARE ARBETA MED PEDAGOGISK DOKUMENTATION

Sheridan och Pramling Samuelsson anser det är viktigt att tänka över hur läraren kan använda dokumentation i förskolan. Allt för ofta ser dokumentation ut som en avklarad produkt, istället för att se dokumentation som en möjlighet och en ”dörr” till ett fortsatt lärande. För att det ska lyckas krävs ett engagemang och en förmåga att kunna ”analysera och dra slutsatser”. Sheridan och Pramling Samuelsson menar att den kunskap som man får när man dokumenterar och analyserar är viktig, och ger ett underlag för att utmana barns fortsatta lärande, samt att höja kvalitén i verksamheten (Sheridan, Pramling Samuelsson 2010: 48).

Wehner-Godee (2011) hänvisar till Veia Vecchi, före detta atelierista i de kommunala förskolorna i Reggio Emilia, och är en god förespråkare med att utveckla pedagogisk dokumentation med stöd av olika media. Hon anser att människans kreativitet är viktig. Vecchi formulerar;

”i varje produkt hålls en process fången. Dokumentation handlar om att synliggöra den processen, inte resultatet.

Man hittar mer av människors kreativitet i processen än i resultatet” (Wehner-Godee 2011:22).

Vecchi anser att det beror på att det kreativa i processen hela tiden är föränderlig. Det är inte hur mycket man fotograferar som är det viktiga eller vad barnen gör, utan det gäller att tolka och lägga upp teorier. Genom dokumentation får man en bild om varje barns ”upptäckarprocess”, som visar sig vara individuellt och olika från barn till barn (Wehner-Godee 2011: 23).

Wehner-Godee menar att det finns olika sätt att observera och dokumentera. För att få tid att hinna med, måste man sätta sig ner med sitt arbetslag och diskutera vad som passar bäst. Hon belyser dokumentationens betydelse och menar att man måste vara medveten om vilket syfte man har med att dokumentera. Innan en dokumentation bör man fråga sig;

- ”Vad är det jag önskar fånga in?”
- ”Vad ska jag använda materialet till?”
- ”Vem ska se det?”
- ”Kan det tänkas att någon är emot att jag dokumenterar?”

(Wehner-Godee 2011:60).

3.3.1 OLIKA VERKTYG FÖR PEDAGOGISK DOKUMENTATION

Att skriva dagbok/loggbok

Pramling Samuelsson och Sheridan förklarar hur viktigt det är att läraren följer en utveckling, parallellt med barnen. För en lärare är det essentiellt att analysera både sitt eget arbete och barnens arbete, samt det arbetet som sker emellan barnen. En variant och ett utmärkt redskap för detta ändamål är därför enligt författarna att skriva dagbok. Denna alternativform är ett sätt att upptäcka sitt eget lärande och följa sin egen utveckling med sig själv. Genom att föra ”dialog” med sig själv i en dagbok kan läraren synliggöra och upptäcka att tankar kan utvecklas till att tänka på ett sätt som man inte gjorde tidigare (Pramling Samuelsson, Sheridan 2010: 126).

Spaltdokumentation

Wehner-Godee tydliggör hur dokumentationsprotokollet är indelat i tre spalter. I den första spalten tecknar läraren ner det barnet gör, som till exempel kan vara en lera som man håller på att forma, eller en cirkel barnet ritar. I den andra spalten skriver läraren ner det barnet säger och i den tredje, kan läraren göra egna anteckningar eller reflektioner. Idén är hämtad ifrån de kommunala förskolorna i Reggio Emilia och visar sig ha stor nytta, jämfört med de löpande protokoll som finns att tillgå. Wehner-Godee menar att de flesta kan tycka det är svårt till en början, innan man får en rutin, men understryker att efter renskrivningsmomentet finns möjlighet att finna en strategi att öva upp sig på (Wehner-Godee:66f).

En annan variant på spaltdokumentation kan vara när läraren vill se hur man går tillväga med en dokumentation, där fyra barn har svårt att leka tillsammans. I detta fall gör man fyra spalter

efter varandra och i varje spalt dokumenteras varje barns sociala kompetens. Det medförde att dokumentationen hjälpte till att se vilka strategier som var effektiva när man ville få syn på respektive förmåga att nå varandra och undersöka vad det är som kan gå fel i en lek. I detta fall kunde spaltprotokollet vara ett underlag för konstruktion av nya grupper. (Wehner-Godee 2011:66 f).

Kamera

Den dokumentationsmetod som används har stor betydelse för lärarens egen utveckling. En fördel är att klara av flera olika medier för att fånga in en och samma process. I Wehner-Godees bok hänvisar Lenz Taguchi (1995) till Carlina Rinaldi, pedagogisk ansvarig i Reggio Emilia som klargör;

”Om observationen innebär en subjektiv tolkning, så är vårt val av medium viktigt, eftersom det är en tolkning av min tolkning. Mitt öga riktar kameran. Kamerans perspektiv är begränsat. Dessutom har varje medium sitt språk. Kamerans språk är inte detsamma som videokamerans, och det skrivna ordet inte detsamma som det talade. Om samma process dokumenterades med olika medium blir tolkningen olika. Detta innebär inte att dokumentationen förlorar sitt värde utan att vi behöver mer dokumentation”

(Wehner-Godee 2011:76).

En digitalkamera är ett bra alternativ enligt Wehner-Godee att dokumentera med. Genom fotograferingen kan man fånga in en process i ett händelseförlopp. Om denna process ska bli synlig måste läraren skapa ett engagemang att gå nära in på själva processen. Wehner-Godee ger exempel en lärare som fotograferar något som håller på att konstrueras, är det till fördel om läraren dokumenterar själva processen och inte barnets ansiktsuttryck, eftersom det är vad som sker i själva processen som ska analyseras (Wehner-Godee 2011:77).

Ett alternativ menar Bente Svenning är att låta de äldsta barnen få vara med i dokumentationen och stå bakom kameran. Genom denna interaktion skapar barn och lärare något tillsammans och resultatet blir att både vuxna och barn är delaktiga i processen. Svennings erfarenhet är att barn ofta riktar kameran mot andra motiv än vad läraren skulle ha gjort, och utvecklar på så sätt sin förmåga till att utforska nya områden. Svenning rekommenderar att barnen själva ska få öppna sina tankar och med hjälp av läraren skriva ner varför de valde just detta motiv (Svenning 2011: 97 f).

Videokamera

Wehner-Godee anser att videokameran är ett starkt medium som visar tydligt hur man rör sig, hur man låter och hur man ser ut, omedelbart efter tagning som visar en annan dimension av vad som är högst närvarande. Hon menar att samtidigt som det finns en fara för att kränka någon persons integritet, finns det inget pedagogiskt verktyg som ger oss så mycket kunskap om oss själva som lärare och som visar vårt uppträdande inför barnen.

Enligt Lindahl (1998) i Wehner-Godees bok *Vad berättas om mig* anses videoobservationer vara ett utmärkt hjälpmedel att ta till vara på barns upplevelser och lärande i förskolan. Med stöd av videoobservationer kan läraren skapa möjlighet till att spela in, för att sedan spela upp utvecklingen fler gånger. Videoobservationer ger på så sätt ett bra material för reflektion, för att få syn på barns intresse och lust (Wehner-Godee 2011:85).

Dator

Idag har datorn fått en hög prioritet, som gör att det är mer möjligt att förvara foton, samt hämta filmer som vidare kan användas till ett föräldramöte eller en väggutställning. Med hjälp av ett ordbehandlingsprogram kan läraren sätta in dokumentationerna i spalter för att sedan skriva ner passande text till varje bild. Wehner-Godee förklarar att hon allt för många gånger samlat på sig en hel del bilder för att sedan inte ha tid att hinna med att ta hand om dem eller att reflektera över dem.

Ett förslag kan då vara att samla in text och bilder i datorn och renskriva; de dokument som är skrivna för hand, ljudinspelningar, fotografier, eller videofilmad dokumentation och skapa en form av ”spaltdokumentation”. Igenom spalterna skildras vad barnen säger, vad barnen gör, samt hur de gör det. De renskrivna dokumentationerna bör sedan i bästa mån bearbetas och sammanfattas med en tydlig text, så att materialet kan bli ett verktyg för lärarna att se hur man kan gå vidare för att på bästa sätt ge förutsättningar till barns lärande och utveckling. Wehner-Godee menar att denna variant tar tid i början, men anses passa lärarna som kan använda dokumentationen till reflektion, samt till teoretiska tolkningar. På ett professionellt sätt kan bildberättelser skapas och med stöd av presentation program; Power Point frambringa en dialog och diskussion av pågående och avslutande projekt tillsammans med barnen, med arbetskamrater, med föräldrar, samt elevstudenter och andra som är intresserade. Viktigt att påpeka enligt Wehner-Godee, att dokumentationen inte är pedagogisk förrän det sätts in och får göra sig hörd i ett större sammanhang (Wehner-Godee 2011: 88).

Portfolio

Enligt Pramling Samuelsson och Sheridan är så kallade *portfolio*, dvs. portföljmetodik en metod för att följa barns läroprocesser. Portföljerna innehåller betydelsefulla dokument som synliggör och visar ett tydligt mönster om barns lärande och utveckling. Barnen tillsammans med lärare kan med hjälp av portfolio lagra dokumentation om; ” barns skrivande, matematiska begrepp, bildframställning från år till år”. Portföljen ger stöd till att skildra barnets förståelse om sin omvärld och följer barnet igenom förskoletiden, samt en god informationskälla till både barnen, föräldrar och till lärare. För att portfolion ska bli pedagogisk, krävs det att dokumentationen får verka i ett gemensamt, pedagogiskt och reflekterande sammanhang. Enligt Statens offentliga utredningar (SOU 1997: 157) fordras att det finns ”konkret material” som ramar in och synliggör både händelser och olika läroprocesser i en reflekterande miljö av pedagogisk karaktär (Pramling Samuelsson, Sheridan 2010: 127 f).

Utvärdering

Enligt Sigbrit Franke-Wikberg (1992) i Pramling Samuelsson och Sheridans bok *Lärandets grogrund* anser hon att begreppet utvärdering syftar på en ”värdering av en process” och menar att all slags utvärdering som görs innefattar någon form av kvalitetsbedömning. Frank-Wikberg menar att under läroprocessens gång formas kvalitén som visar i sin tur hur mötet mellan den vuxne och barnet formas. Utvärdering av kvalitet i detta fall handlar om att bedöma värdet av det som sker i själva läroprocessen.

Franke-Wikberg menar att utvärdering i förskolan måste rikta uppmärksamhet på den pedagogiska processen. Det vill säga, det som händer i mötet mellan lärare och barn bör gå jämsides med aktuella frågeställningar som; hur lär sig barn och vad förväntas av barn att lära sig. För att detta ska fungera krävs att läraren reflekterar kring de pedagogiska målen, och ser vilka förutsättningar som finns, samt hur det kan genomföras.

”Detta kräver en kontinuerlig observation av barns läroprocesser och en pedagogisk dokumentation, i vilken både barn och lärare kan följa det egna lärandet och förändringar i sätt att tänka och resonera. Dokumentationen synliggör därmed barnens läroprocess och bildar, i kombination med olika metoder för såväl självvärdering som utvärdering, själva utgångspunkten för gemensam reflektion, för föräldrasamarbete, fortbildning och utveckling av verksamhetens kvalitet” (Pramling Samuelsson, Sheridan 2010: 124 f).

3.4 VARFÖR SKA FÖRSKOLLÄRARE ARBETA MED PEDAGOGISK DOKUMENTATION

Bente Svenning påvisar att den nya reviderade läroplanen Lpfö 98, ställer nya krav på förskollärarens nya roll att ansvara för att hur verksamheten planeras och hur det genomförs och utvärderas, samt hur arbetet sker i enighet med de mål som ska eftersträvas. Svenning menar att igenom Pedagogisk dokumentation kan både barn och lärare öva sina läroprocesser som anses vara angeläget och viktigt i ett fortsatt förändringsarbete (Svenning 2011: 9).

Genom pedagogisk dokumentation kan förskolan synliggöra förskolans kvalitet, som innebär att förskolan ska generera goda villkor för lärande, samt tillgodose barns möjligheter att utvecklas och lära sig i enighet med läroplanens mål och intensioner (Skolverket, Lpfö 98).

Lenz Taguchi menar att den grundläggande faktorn i pedagogisk dokumentation är att dokumentera och reflektera. Igenom dokumentation och reflektion i lärarens, samt arbetslagets arbete, skapas ett klimat emellan pedagoger som talar om vilket förhållningssätt och vilken barnsyn som visas upp. Lenz Taguchi understryker att, detta val av förhållningssätt som läraren har och den barnsyn som visas upp kommer i praktiken att återspegla sig i det sätt som man väljer som lärare att utföra sitt arbete på. Det gäller både hur man väljer att dokumentera och hur man väljer att konstruera förskolans miljö (Lenz Taguchi 2011: 17).

I enighet med Lenz Taguchi anser Eva Johansson och Ingrid Pramling Samuelsson att lärarens förhållningssätt till vilken barnsyn som visas upp i praktiken är viktig i den synpunkt hur man ser på barnet och vilket förhållningssätt man har till pedagogisk dokumentation. Författarna menar att det är den enskilde individen, samt arbetslagets sätt att tänka som formar den barnsyn som finns på förskolan. Det är därför viktigt för läraren att medvetet reflektera kring sin syn på barn och hur det ger sig i uttryck i praktiken. De menar att de allt för ofta fokuseras ute på förskolorna på vad barnen inte kan och ser istället till dess behov, än att se och upptäcka barnets förmåga till att öppna sig för nya möjligheter. Detta medför att läraren uppvisar antingen en form av positiva, eller negativa förhoppningar på barnet som medför att barnet höjs upp eller begränsas av de olika kvaliteter och förmågor som läraren tillräknar barnet (Johansson, Pramling Samuelsson 2003: 58 f).

Sheridan och Pramling Samuelsson menar att pedagogisk dokumentation kan användas praktiskt i förskolan genom att förena information, som analyseras och kategoriseras för att senare göra det synligt. Att utforska orsaker hur något är, förhåller sig, eller tar sig i uttryck kan man påvisa med dokumentation att det är något man vill synliggöra (Sheridan, Pramling Samuelsson 2010:47).

Pedagogisk dokumentation kan enligt Pramling Samuelsson och Sheridan ligga som en god grund för utvecklingssamtal med föräldrarna. Föräldrarna kan igenom pedagogisk dokumentation få en konkret bild av barnets lärande och utveckling, samt få en inblick i förskolans arbetssätt. Det medför att föräldrarna blir delaktiga i vilka riktlinjer och föreskrifter man går efter på förskolan. Det kan i sin tur skapa ett bättre kontaktnät mellan hem och förskolans verksamhet (Pramling Samuelsson, Sheridan 2010: 134 f).

Författarna Sheridan och Pramling Samuelsson tydliggör att genom pedagogisk dokumentation ska kvaliteten i verksamheten behandlas. Förskolorna är årligen skyldig att genomföra kvalitetsredovisningar till kommunen som påvisar det att en hög kvalitet ska erhållas, vilket innebär att fokus ska ligga på barnens förutsättningar för lärande, samt vad de lär sig, hur de lär sig och även se vilka möjligheter barn har och haft för att utveckla kunskap. Detta sker i interaktion mellan barn och lärare på ett naturligt sätt som ger möjligt för lärande och utveckling i riktning mot läroplansmålen (Sheridan, Pramling Samuelsson 2010: 67 f).

Gunilla Dahlberg i Lenz Taguchis bok *Varför pedagogisk dokumentation* förklarar hur man på ett bra sätt kan förena pedagogisk dokumentation med närhet och distans. Hon menar att pedagogisk dokumentation, reflektion och teori kan ge hjälp till att skapa en närhet genom observationer. Men det kan även skapa en distans genom ett gemensamt reflektionsarbete där observationer ställs mot befintlig teori (Lenz Taguchi 2011: 16).

3.5 VILKA MÖJLIGHETER RESP. HINDER FINNS MED PEDAGOGISK DOKUMENTATION

Pramling Samuelsson och Sheridan anser att pedagogisk dokumentation kan vara en *möjlighet* för lärare att inta barns perspektiv. Att inta barns perspektiv menar författarna att läraren bör inta ett försök till tolkning och belysa en förståelse för;

”hur de tänker, varför de förhåller sig till olika saker i förskolan så som de gör, varför de vägrar eller så gärna vill göra vissa saker, varför vissa barn går bättre ihop med andra, varför vissa lärare och vissa barn lyckas få en bättre kontakt än andra” (Pramling Samuelsson, Sheridan 2010:132).

Ann Åberg och Lenz Taguchi för fram hur viktigt det är att lärare lär sig av varandra genom en öppen dialog, vilket innebär att inte vara låst för nya verkligheter och inse hur andra förstår och tänker. Författarna menar att genom få syn på andra lärares olikheter kan man likaså lära sig av varandras olikheter för att utveckla verksamheten vidare. Pedagogisk dokumentation handlar om en process som får oss att tänka nytt, samt ger pedagogen *möjlighet* att utvecklas genom att föra kontinuerlig dialog med varandra (Åberg, Lenz Taguchi 2011:11 f).

Barn som medverkar i en pedagogisk verksamhet och pedagogisk kvalitet anser Pramling Samuelsson och Sheridan har en stark motivation och förståelse för sitt eget lärande och som visar sig har stor betydelse på längre sikt. Genom att samspela med andra människor i olika utbyten av traditioner har barnen *möjlighet* att lära och utveckla en pedagogisk kvalitet i förskolan som får barnen att utvecklas, samt öppna för en vilja att lära sig (Pramling Samuelsson, Sheridan 2010:122).

Wehner-Godee för fram tiden som en *hindrande* faktor till att genomföra pedagogisk dokumentation. Författaren menar att en lärare som utför dokumentationer med hjälp av olika medier får svårt att hinna med att både dokumentera och behandla allt material och ser tiden som en bidragande orsak till att dokumentation inte kan slutföras. För att gå vidare bör istället läraren skapa motivation till pedagogisk dokumentation, samt bryta sitt tidsmönster och istället tänka om i sin lärarprocess. Det medför i sin tur harmoni i vår arbetsstruktur och nyskapande utmaningar för barnen (Wehner-Godee 2011: 112).

Doverborg och Anstett i Eva Johansson & Ingrid Pramling Samuelssons bok *Förskolan – barns första skola* anser att igenom pedagogiskt arbete och synliggörandet av barns lärande kan dokumentation vara en *möjlighet* för en dialog mellan läraren - barnen - föräldrar. (Johansson, Pramling Samuelsson 2003: 83 f).

Lenz Taguchi menar att begreppet Makt varken kommer enbart ifrån den vuxne eller enbart ifrån barnet. Hon menar att det är viktigt att förstå att makt skapas individuellt av varje enskild individ. Makt kan för en lärare skapa både *möjligheter* och *svårigheter* beroende på hur man förvaltar innebörden av begreppet makt (Lenz Taguchi 2011: 16).

Sheridan och Pramling Samuelsson anser att allt för ofta används dokumentation som ett underlag för individuella utvecklingsplaner, något som de påpekar kan vara *problemiskt* och inte är självfallet alla gånger. De påvisar att det inte finns några nationella krav på utvecklingsplaner i förskolan och refererar till tidigare forskning som påvisar att dokumentation kopplat till individuella utvecklingsplaner är ett ”föråldrat” sätt att tänka kring barns lärande idag. Man ska istället lyfta fram barnets enskilda förmågor som ett steg i kvalitetsarbetet och som ett alternativ, att se barnets *möjligheter* att lära och utvecklas (Sheridan, Pramling Samuelsson 2010:50).

Författarna anser att det enbart finns två starka faktorer till att dokumentera;

1. ”För att följa och påverka barns utveckling och lärande”
2. ”För att följa och påverka verksamhetens utveckling” (Sheridan, Pramling Samuelsson 2010: 51).

Ann-Charlotte Mårdsjö Olsson understryker vilka *hinder* som kan uppstå om man blandar samman de olika syften som innefattar begreppet dokumentation. Författaren menar att man allt för ofta blandar samman dokumentation i förhållande *till barnen, verksamheten, samt lärarna*. Om dessa perspektiv blandas samman kan det bli svårt, om inte omöjligt att utvärdera dokumentationen. Det medför att det blir svårt i längden att göra en förändring i verksamheten.

”Även om man som lärare vill passa på att dokumentera mycket vid samma tillfälle blir det högre kvalitet i dokumentationen när det som dokumenteras är avgränsat”

(Ann-Charlotte Mårdsjö Olsson 2011:112,113).

Sheridan och Pramling Samuelsson anser att det är viktigt att kunna förstå och kunna tolka kvalitetsarbetet på rätt sätt. De menar att det är i själva analys, samt tolkningsprocessen som man kan upptäcka ett mönster och se ett resultat, något som både kvalitetsansvariga från kommun och lärare anser kan vara problematiskt vid analys av dokumentation. Ansvariga på förskolan bör därför ställa sig frågor som *vad, hur, varför* förbättringar sker eller inte sker. Genom att lyfta barns lärande och se sitt eget förhållningssätt till barnen kan verksamheten utvecklas. De mönster som uppträder i den verksamheten, är just de mönster och de allmänna kunskaper som bör kvalitetsredovisas, inte barnets särskilda kunnande, samtidigt som en bild av helheten också är viktig aspekt. De understryker att det är barnens gemensamma kunnande som ger en bild och ett mönster för ett fortsatt arbete och en möjlighet att välja om man vill utforska skillnader och likheter eller se den variation som framträder i barngruppen och i verksamheten (Sheridan, Pramling Samuelsson 2010: 67 f).

4. TIDIGARE FORSKNING

I Lise-Lotte Bjervås aktuella avhandling *Samtal om barn och pedagogisk dokumentation som bedömningspraktik i förskolan* 2011, presenteras hur lärare i förskolan samtalar och bedömer barn, samt hur de resonerar kring dokumentation som verktyg i samband till de dokumenterade barnen. Bjervås kopplar sina tankar till Nordin- Hultman (2004:178) som menar att; ”barn idag synliggörs, bedöms och beskrivs som individer på ett mer genomgripande sätt än någonsin tidigare” (Bjervås, 2011:18).

Enligt Bjervås skildras två olika förklaringar till att använda sig av en pedagogisk dokumentation i förskolan. Skolverket (2008) skildrar pedagogisk dokumentation som ett utvärderingsredskap för utveckling av verksamheten, där både barngruppen, pedagogens förhållningssätt och miljön uppmärksammas i förhållande till barns lärande och utveckling. Samtidigt skildrar forskare och lärare, samt andra aktiva ute i förskolorna att pedagogisk dokumentation synliggör förmågor, tankar och intressen och kunskapande.

Med en hänvisning till den förtydligande läroplanen för förskolan Lpfö 98, visar att dokumentation, bedömning och utvärdering av verksamheten är högaktuell och det är de yrkesmässiga förskolelärare som fortlöpande och systematiskt ska dokumentera och följa upp, samt analysera varje barns lärande och utveckling. Med referens till styrdokument är syftet med pedagogisk dokumentation enligt Bjervås att framför allt se till verksamhetens utveckling, *men* där barn på ett eller annat sätt blir en måltavla för bedömning.

Det medför att barnet synliggörs som subjekt vilket visar att även pedagogisk dokumentation blir en del av denna granskning och bedömning på barnets nivå. Med hänsyn till lärarna och deras roll när de ska analysera och bedöma verksamheten menar Bjervås, är att det är verksamheten som ska vara i fokus och inte barnen.

Bjervås avhandling uppvisar att den illustration att förskolorna inte omfattas av någon form av individuella bedömningar när det gäller pedagogisk dokumentation, inte stämmer och understryker att det visst förkommer någon form av bedömning av förskolebarn. Bjervås understryker att man istället bör lyfta fram barnets goda förmågor genom att samtala, dokumentera och bedöma. Hon konstaterar att bedöma något i sig behöver inte stå för något som inte är bra (Bjervås 2011: 18,20, 201 ff).

Lenz Taguchis avhandling (2000), *Emancipation och motstånd- dokumentation och kooperativa läroprocesser i förskolan* frågar sig vad pedagogisk dokumentation kan tänkas vara, och fastställer att den forskning om pedagogisk dokumentation har tidigare förekommit knapphändigt inom förskolan och hon frågar sig varför ingen historisk studie gjorts förut för att analysera detta intressanta pedagogiska verktyg. Med sin studie vill hon undersöka betydelsen av dokumentation i förskolan, både med sin egen forskning, och samtidigt med kooperativa läroprocesser undersöka möjligheterna ”med en feministisk poststrukturell analys”. Hon lyfter fram i sin studie att ett ökat intresse av olika strukturer av observation och dokumentation blev en grund för utvärdering under 1900-talet och framhöll att det är i Kooperationen med pedagogisk dokumentation som pedagogerna idag både observerar och dokumenterar, samt använder olika former av tekniker med avsikt att göra verksamheten mer utvecklande (Lenz Taguchi 2000: 27,116 ff).

I skolverkets kunskapsöversikt om barns lärande i förskolan och skolans tidigare år, *Perspektiv på barndom och barnslärande* behandlar forskare Ann-Christine Vallberg Roth pedagogisk dokumentation i förskolan. Hon hänvisar till Karin Alnervik studie (2007), *Pedagogisk dokumentation med hjälp av handledning* som tar upp frågan om hur vida man ska utveckla pedagogisk dokumentation med hjälp av handledning, och refererar till Reggio Emilia pedagogikens förhållningssätt där lärarna synliggör barnens lärande utefter ett starkt intresse. Alnerviks studie påvisar att handledning i förskolan kan ge en hjälpsam hand för personalen att utveckla *dokumentation* till *pedagogisk dokumentation*. Hon menar att läraren måste komma ett steg närmare barnen och reflektera, inte bara över barnen, utan även över sin egen läroprocess och dialogen med sina kollegier skapa ett underlag för läraren som ramar in barns lärande. (Skolverkets Kunskapsöversikt 2010).

Anne-Christine Vallberg Roth tar därefter upp Ann-Li Lindgren och Anna Sparrmans (2003) artikel *Om att bli dokumenterad: Etiska aspekter för förskolans arbete med dokumentation*. Författarna anser att det inte finns några etiska diskussioner om vad dokumentation egentligen betyder för barnet som blir dokumenterad. De menar att det borde finnas likartade skydd till barnet, precis som när forskaren erbjuder barn som bli beforskas. De anser att dokumentation som idag görs i förskolan borde omfattas av likartade regler, precis som ett barn måste ge sitt *samtycke* vid närvaro i ett forskningsprojekt. Författarna förtydligar, men tar inte ställning i fråga hur dokumentation ska användas i verksamheten, men vill på ett naturligt sätt föra fram en debatt om att kritiskt granska barnet, med hänsyn till barnperspektivet i relation till de syften som står i läroplanen, Lpfö98 (Skolverkets Kunskapsöversikt 2010).

5. TEORETISK RAMVERK

Jag har nu gått igenom tidigare forskning med avhandlingar, samt artiklar kring pedagogisk dokumentation. Jag kommer här nedan lyfta fram några tänkvärda inslag av litteratur som förbinder begreppet lärande med pedagogisk dokumentation. I min teoretiska utgångspunkt har jag valt att utgå ifrån ett sociokulturellt perspektiv med koppling till Vygotskijs teorier som grundar sig i ett tankesätt där språk och socialt samspel har en central roll. Mina centrala begrepp med anknytning till pedagogisk dokumentation är lärande, språk, samspel och reflektion.

5.1 LÄRANDE

Lärandet påbörjas den dagen vi föds och fylls upp med omvårdnad, fostran och lärande. Detta åskådliggörs i såväl läroplanen för förskolan, Lpfö 98 som i boken *Lärandets grogrund*.

”Förskolan ska främja lärandet, vilket förutsätter en aktiv diskussion i arbetslaget om innerbörden i begreppen kunskap och lärande. Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former – så som fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra (Utbildningsdepartementet 1998, reviderad 2010: 6).

”Att lära är en process, i vilken barnet hela tiden ser och urskiljer nya dimensioner. Föra att utveckla ny kunskap behöver barn upptäcka variation, se mer komplexa sammanhang, urskilja mönster och särdrag i samspelet och kommunikation med såväl andra människor som ting” (Pramling Samuelsson, Sheridan 2010: 31).

Enligt Moira Von Wright, professor i pedagogik kan lärandet beskrivas som en *process* och en *situation* som inträffar någonstans i ett särskilt sammanhang. Denna *process* menar Von Wright har en speciell riktning som kan kopplas samman med en speciell tidsperiod, vilket inte gäller begreppet *situation* som istället förespråkar ett bestämt ”nu”. Lärandets process utvecklas till att gå från en försmak till en trygg säkerhet i barnets lärande process. Författaren understryker att det inte är helt enkelt att förutsäga när ett lärande faller in, vilket dessutom bevisar att det finns obegränsat med teorier om lärande som lyfter fram ett antal olika perspektiv av fenomenet, men täcker inte fullt ut hela spektrumet. Beroende på individens utgångsläge vad gäller förmågor, kunskaper från tidigare, intressen, och vilka förväntningar man har, inspireras allt av ett lärande. Von Wright belyser den sociala aspekten som lika viktig faktor till lärandets metafor och förklarar ”vad vi lär oss? hur vi lär oss, varför vi lär oss och vilka strategier vi utvecklar beror på de situationer där vi lär oss samt på det sätt på vilka vi lär oss” (Jensen 2011: 138 f).

Ference Marton och Shirley Booth förklarar barnets olika syften till ett lärande. Enligt författarna kan man generellt konstatera att individen i allmänhet har tillägnat sig olika förutsättningar att *förstå* ett lärande, vilket innebär att barnet handlar på en hel del olika sätt när man ställs inför en uppgift. Detta kan förklaras tydligare med att det finns ett antal olika *variationer* av uttryck som får barnet att både uppfatta, samt betrakta begreppet lärande. Marton och Booth menar att barnets individuella syfte till ett lärande är i en *speciell situation*, oberoende om det är en skolelev eller ett litet barn, så påvisar lärandet tydligt en kombination av ett barns sätt att *uppleva lärande*, samt att *uppleva situationen* (Marton, Booth 2011: 71).

En central del i ett sociokulturellt perspektiv enligt Roger Säljö innebär att begreppet *lärande* och det *mänskliga tänkande*, samt *handlande* betyder i den bemärkelsen att man intresserar sig för hur människor tillskriver sig, samt hur de använder de kognitiva och fysiska möjligheter som finns att tillgå. Fokus i ett sociokulturellt perspektiv läggs på människans sociala samspel, där människans individuella förmågor sätts in i ett samhang som ska integrera språkligt med kollektivets sociala kultur (Säljö 2010: 18).

5.2 SPRÅKET

Roger Säljö i Anna Forsells bok *Boken om pedagogerna* benämns Lev Vygotskij (1896-1934) som både forskare, pedagog och visionär. Vygotskijs teori bestod både av en biologisk och av en kulturell utveckling, vilket menas att det är den biologiska processen som styr människan. Ett barn utvecklas förhållandevis lika i sin biologiska process, men när *språket* tar över och barnet börjar samtala med sin omvärld kommer barnets utveckling att avgöras av sociokulturella faktorer. Säljö för fram *språket* som en av de centrala delarna för den sociokulturella utvecklingen och tillägger; ”Det som är så speciellt med språket är att det fungerar som ett redskap för kommunikation både *mellan* människor och *inom* människor (Forsell 2007: 109, 116 f).

Vygotskijs teori har fått en betydande roll inom forskning om barns lärande anser Williams. Vygotskij grundar sina teorier främst på kulturen och lyfter fram det sociala *samspelet* som den grundläggande drivande kraften i barnets utveckling, vilket innebär att barnets lärande och utveckling går parallellt från det första levnadsåret tills *språket* bildar den framkallande processen (Williams 2011: 40).

Språk och lärande hör oskiljaktigt samman liksom språk och kommunikation menar Pramling Samuelsson och Sheridan. Språket hjälper barnet att växa och utvecklas i sociala förhållanden tillsammans med sin omvärld, vilket lyckas när den vuxne möter och utmanar barnet i deras språkutveckling (Pramling Samuelsson, Sheridan 2010: 71f).

Strandberg påvisar hur förskolans rum och miljö påverkar barnen i sitt lärande. Ett rum kan underlätta ett lärande och ger för många barn ett intryck som speglar ”kunskap, erfarenheter, känslor och förväntningar”. För ett barn kan material och hjälpmedel var ett sätt att tillgå för att utveckla deras kunnande. Vygotskij benämner det som ”kulturellt medierad aktivitet”, vilket menas att använder sig av både psykologiska och fysiska verktyg för att erövra kunskap. Det psykologiska verktyget är det sätt som ett barn inhämtar kunskap när man tänker, reflekterar och samtalar. Och det fysiska verktyget är den variation av olika hjälpmedel som finns för barn och vuxna att tillgå för att förstå och kommunicera med sin omgivning (Strandberg 2010: 30).

Språket fungerar som det mest betydande redskapet för att förstå andra och att reflektera över sig själv enligt Säljö. Vygotskij ansåg språket är den länk som binder samman människan och dess samhälle, vilket leder till att människan kan integrera med andra människor i en social gemenskap (Säljö 2010: 43 ff).

5.3 SAMSPEL

Pramling Samuelsson och Sheridan anser att ett lärande bygger på en socialprocess som fortgår i ett *socialt samspel* med de individer som barnet har i sin närhet, vilket påvisar att när ett barn lär sig i social samhörighet skapas ett gemensamt kunnande som är mer dominerande än det enskilda barnets kunskap (Pramling Samuelsson, Sheridan 2010: 112 f).

Siv Benn i Forsells bok *Boken om pedagogerna* samspekar läraren med barnet och skapar möjligheter att utgå ifrån barnets livsvärld genom att både vara en ”medkonstruktör, medforskare och reflektionspartner” och som vidare får barnet att tänka och reflektera över sin vardag och sitt samspel med sin omgivning (Benn 2003: 107).

Säljö menar att i Vygotskijs teori om ”den proximala utvecklingszonen” är den vuxne oerhört betydelsefull för barnets lärande och menar att interaktionen tar sin utgångspunkt i en social aktivitet för att senare övergå till ett mer inre plan hos människan. Teorin kan i korthet förklaras med, vad barnet kan med hjälp av stöd idag, kan barnet senare klara av på egen

hand. Med rätt stöttning och handledning av en vuxen kan barnet läroprocess utvecklas och gå framåt (Säljö 2010: 119 ff).

En central punkt i Vygotskijs teori är när barnet får vägledning av den vuxen, kan förutsättningar för en god lärandeprocess skapas. Det medför att barnen ges möjlighet att hjälpa andra i sin omgivning och bidrar på så sätt till att träna i ett socialt sammanhang. Nyckeln till framgång sägs vara ett socialt lärande som utvecklar både imitation och utveckling av intellektuella roller (Williams 2010: 40).

5.4 REFLEKTIONEN

Ann Åberg och Hillevi Lenz Taguchi för fram hur viktigt det är att gemensamt samtala och reflektera om dokumentation, men även tillsammans finna en gemensam tolkning. Det handlar om att förstå, att en tolkning som en lärare gör, behöver inte uppfattas som den rätta tolkningen av en annan lärare. Dokumentation är inte en kopia av vår verklighet, utan en tolkning av en enda lärare (Åberg, Lenz Taguchi 2011: 20).

Strandberg anser i ett sociokulturellt perspektiv att en grundläggande faktor för ett lärande är att man har en ”inre” och en ”yttre” utveckling, vilket innebär att den yttre processen förs fram genom interaktion med sin omgivning och den inre processen, den intrapsykologiska uppstår när man tar in interaktionen i huvudet och påbörjar ett samtal med sig själv. Denna process av reflektion är ett rum av enskilt tankearbete och behövs till och från när man för arbetar med sina inre tankar (Strandberg 2010: 39).

Smiths menar Vygotskij såg att allt tal från början var socialt betingat, men förstod senare att allt tal inte fordrar lyssnare. Vygotskij begrep att ”det kunde finnas tal utan tanke och tanke utan tal”, vilket innebar att människan tänker med bilder eller på andra sätt. Ett medvetet tänkande enligt Vygotskij uppstår när ett barn gör ett försök att lösa problem med hjälp av sitt inre tal och sina inre bilder. Ett ”Medvetet tänkande handlar om förmågan att tänka kring eller reflektera över det som erfarits. Detta är ytterst betydelsefullt ifråga om lärande” (Smith 2010: 100 f).

6. METOD OCH MATERIAL

6.1 KVALITATIV METOD, INRIKTNING OCH ANSATS

I min studie vill jag bringa klarhet i hur förskollärare uppfattar pedagogisk dokumentation i förskolan och hur pedagogisk dokumentation förstås ute i verksamheten, samt se vilka möjligheter, samt hinder som kan uppstå med pedagogisk dokumentation. För att förstå förskollärarnas tankar och erfarenheter har jag valt den kvalitativa forskning ansatsen. Med en kvalitativ undersökning, menar Stukat, fil. dr i pedagogik (2005) att den uppkommit genom humanistiska vetenskaperna – i synnerhet med inriktningarna hermeneutiken och fenomenologin som underlag. De filosofiska inriktningarna lägger tyngdpunkt på att kunna både tolka och förstå, ”inte att generalisera förklara och förutsäga” (Stukat 2005: 32).

Stukat menar att huvuduppgiften med en kvalitativ metod är att försöka tolka och förstå den produkt som kommer fram i det kvalitativa synsättet, inte dra allmänna slutsatser eller förklara och förutspå. Stukat menar att man istället vill beskriva eller ge form om något (Stukat 2010:32). Psykologen Steinar Kvale menar att den kvalitativa forskningsintervjun har en stor potential att komma åt och skildra den levda vardagsvärlden, eller som Kvale själv formulerar; ”Livsvärlden är världen som den påträffas i vardagslivet och upplevs direkt och omedelbart oberoende av förklaringar ” (Kvale 2009: 44).

6.2 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT VID ENKÄT

Jag har valt att göra enkätundersökningar inför min studie. Denna tanke att använda mig av enkäter har sakta vuxit fram, mycket genom att jag hade en önskan att nå ut till fler lärare ute i förskolorna för att höra hur de uppfattar pedagogisk dokumentation. Att göra intervjuer genom enkäter kan vara ett bra alternativ när man vill nå ut till ett större antal människor. Stukat menar att fler antal människor ger större kraft åt resultatet och tillägger; ”En fördel med en enkät är att man slipper intervjuareffekten (omedveten styrning) som ju är en önskad osäkerhetsfaktor och att man relativt lätt kan bearbeta resultaten statistiskt” (Stukat 2005: 43). Min enkät har 13 frågor, varav 11 frågor är med öppna svarsalternativ och två frågor är med slutna svarsalternativ. Mitt val att använda mig av fler öppna svarsalternativ än slutna var att jag ville få ut så mycket som möjligt av förskollärarnas tankar och funderingar om pedagogisk dokumentation genom att de själva skulle få formulera sina åsikter.

Larsen förklarar vilka fördelar och nackdelar det kan finnas med att använda sig av *öppna* och *slutna* frågor genom enkät. Med öppna frågor kan bl.a. respondenten få möjlighet att

svara hur de vill och skriva ner sina tankar. Är svarsalternativen istället slutna innebär det att svarsalternativet är bestämt på förhand. Då handlar det endast om att sätta ett kryss för det svarsalternativ som passar respondenten bäst. Larsen rekommenderar därför en kombination av slutna, samt öppna frågor i en enkätstudie. Då uppvägs båda nackdelarna med de olika alternativen (Larsen 2007: 47 f).

När jag formulerade enkätfrågorna utgick jag ifrån mitt syfte och mina frågeställningar för att på bästa möjliga mån se en röd tråd kopplat till begreppet pedagogisk dokumentation. Jag tog även min handledare till hjälp för att kritiskt granska mina frågor innan de skulle lämnas ut till förskollärarna. Stukåt menar att innan man lämnar ut sin enkät för intervju måste någon i sin omgivning kritiskt granska frågorna så att de kan förstås på ett sätt som respondenten begriper (Stukåt 2005: 48).

6.3 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT VID URVAL

Under min verksamhetsförlagda utbildning, VFU kom jag i kontakt med *dokumentation*, men enbart sporadiskt med *pedagogisk dokumentation*. När den validerade läroplanen för förskolan Lpfö 98 började gälla från 1 juli 2011 blev jag i hög grad intresserad av hur endast förskollärare runt om uppfattar, tolkar begreppet. Mitt val av förskollärare hänvisar jag till förskolans styrdokument som höjer upp förskollärarna som nu mer pedagogiskt ansvariga än tidigare. Det blev slumpartat fem olika kommunala förskolor i en och samma kommun för min enkät undersökning. Genom att jag inte själv varit i någon av dessa förskolor kan jag kalla mitt urval enkel slumpmässig urval. Larsen beskriver att slumpmässigt urval är som en lottdragning, som kan jämföras med att blunda och sätta en penna vid det namn som visar sig flest gånger (Larsen 2007: 39).

I mitt slumpmässiga urval använde jag mig av datorn och slog upp alla kommunala förskolor som ligger i den undersökta kommunen. Slumpartat föll min penna på fem kommunala förskolor i en kommun utanför Stockholm med gemensamma förutsättningar, samt möjligheter. Med utgångspunkt att använda mig av enkäter, som i helhet bestod av övervägande öppna svarsalternativ, beräknade jag att tjugo stycken enkäter skulle vara tillräckligt för att ge ett underlag för svar på studiens syfte.

6.4 GENOMFÖRANDE

Min forskningsundersökning har genomförts enligt *fenomenologisk kvalitativ undersökning* som grundar sig i hur olika fenomen förstås av människor. En kvalitativ ansats innebär, enligt Stukat en tolkning och bearbetning utifrån de resultat som synliggörs i undersökningen (Stukat 2005: 32). Jag ville därmed ta reda på hur fenomenet pedagogisk dokumentation uppfattas ute bland aktiva förskollärare.

Genom telefonsamtal fick jag först kontakt med rektorer från de slumpvis valda förskolorna som fick förfrågan, om uppsatsen kring pedagogisk dokumentation, samt om de av förmodan visste om några av deras förskollärare skulle kunna tänka sig att vara med i min studie. Allt eftersom det kom ett godkännande åkte jag personligen ut till förskolorna och pratade med dem. För att jag skulle få maximalt med svar på mina enkäter, kände jag att ett personligt möte var ytterst angeläget, samtidigt som jag fick en stund tid för samtal med förskollärarna ute på fältet. Viktigt att komma ihåg är att tjugo intervjuer genom enkät kommer att användas i mitt analysmaterial kan det bli svårt, om inte omöjligt att *se* hur förskollärarna arbetar med pedagogisk dokumentation. Jag kan inte kontrollera att det som förskollärarna säger och uppger i enkäterna stämmer överens med hur de själva i praktiken arbetar då jag inte observerat dem.

6.5 BORTFALL

I min studie förlorade jag två respondenter som inte ville vara med och svara på mina frågor. Jag anser själv att jag gjort allt jag kunnat för att minimera bortfallet genom att först ringa runt och frågat samtliga om medverkan i min enkät undersökning med *pedagogisk dokumentation*. Enkäterna lämnades personligen, samt även hämtades personligen av mig när de var klara. På detta sätt, kände jag att jag kunde knyta an en kontakt med alla förskollärarna som jag anser är viktigt när man ska göra en sådan här undersökning.

Stukat menar att bortfall i en forskningsundersökning är förekommande och man vet inte riktigt vad det kan bero på. Vanliga skäl menar Stukat är att det inte förekommer några fel på forskaren, utan det kan istället vara så att det känns svårt för respondenten att svara på frågorna eller anser de frågorna är omöjliga att svara på. Andra skäl till bortfall enligt Stukat kan vara sjukdom, semester eller att de helt enkelt inte vill vara med. Sådana förklaringar måste helt enkelt informanten vara beredd på att det kan ske (Stukat 2005: 64,65).

6.6 RELIABILITET, VALIDITET OCH GENERALISERBARHET

6.6.1 BEGREPPSFÖRKLARING

Enligt Stukat finns det många olika sätt på att se hur en undersökning är uppbyggd. En forskare kan själv visa sin medvetenhet om sin sammansättning genom att visa studiens s.k. tillförlitlighet. Stukat citerar;

– **reliabilitet**; ”(mätnoggrannhet, tillförlitlighet), dvs. kvaliteten på själva mätinstrumentet”.

– **validitet**; ”(giltighet), dvs. om man mäter det som man avser att mäta samt”.

– **generaliserbarhet**; ”dvs. för vem/vilka gäller resultaten måste grundligt utredas”.

(Stukat 2005:125).

6.6.2 RELIABILITET

Frågan är, hur bra valt är mitt mätinstrument intervju genom enkät. När alla tretton frågor var färdigkonstruerade valde jag att åka ut till förskolorna för att lämna över enkäthäftena till de förskollärare som ansågs vara med i studien. Efter en vecka kom jag tillbaka för att samla in alla enkäter, om några inte hunnit färdigt gav jag dem några dagar till. Att vänta en längre tid med frågorna vet jag inte om det förde positiva sidor med sig eller om det förde negativa sidor med sig.

En positiv fördel kan vara att jag gav förskollärarna möjlighet att få skiva ner sina tankar, samt åsikter under ett antal dagar, samtidigt som en negativ aspekt kan vara att de fick just de dagarna på sig att tänka igenom mina enkätfrågor, och hade på så vis möjlighet att frambringa förutsättning att formulera ett mer utförligt svar om pedagogisk dokumentation på ett sätt som inte gav en riktig avspegling av verkligheten. Ett alternativ skulle då kunna vara för mig att få mer insyn i deras pedagogiska vardag, att kombinera enkät frågor med ett antal observationer på varje förskola. Det skulle säkerligen gett en mer korrekt bild av verkligheten. Men, att göra observationer, var för mig inte aktuellt när jag strukturerade upp min uppsats.

6.6.3 VALIDITET

Frågan är hur bra mina frågor genom enkät mäter det som jag tänkt mäta. Med tretton frågor föll mina tankar på om mina frågor skulle göra så förskollärarna svävade iväg med svaren, att de skulle skriva ner saker som inte var relevant för mina frågeställningar. Därför skulle man

kunna förklara att mitt ”mätinstrument” skulle kunna mäta mer än jag vill mäta. Ett annat perspektiv att tänka på är att jag valde att intervjua genom enkät tjugo förskollärare från fem olika förskolor, men med två bortfall. Det kan tyckas att det anses för lite med arton enkäter, men med frågornas dimension och med hur utförligt svaren blev anser jag att det ändå gav mig ett bra material som kan relateras till *pedagogisk dokumentation*.

6.6.4 GENERALISERBARHET

Enligt Stukat bör man när en studie är klar samtala om vem studien är tillägnad för. (Stukat 2005; 129).

När det gäller min undersökning om pedagogisk dokumentation finns det inga krav på att min studie ska vara aktuell för förskollärare generellt runt om i landet bland förskolorna. Med min studie vill jag enbart ge en insyn hur ett antal förskollärare hösten 2011 uppfattar och förstår pedagogisk dokumentation.

6.7 STUDIENS TILLFÖRLITLIGHET

När jag ringde runt till förskolorna upplystes förskollärare att jag följer de *forskningsetiska principer* inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning, allt enligt Vetenskapsrådet (www.vr.se). Det visar sig tydligt i de missiv brev som skickades ut gemensamt med enkäten.

- *INFORMATIONSKRAVET* tar upp kravet om hur uppgiftslämnare och undersökningsdeltagaren har rätt att få reda på information om projektet, samt att deltagaren har möjlighet att sluta och avbryta sin medverkan i projektet.
- *SAMTYCKESKRAVET* tar upp kravet om en valfrihet för sitt eget deltagande. Detta menas att forskaren bör fråga förskolläraren om ett godkännande.
- *KONFIDENTIALITETSKRAVET* tar upp kravet om anonymitet som menas att förskolläraren i enkätundersökningen inte kan förbindas samman med studien.
- *NYTTJANDEKRAVET* tar upp kravet om att allt material som samlas in i studien får inte användas till något annat än till den tilltänkta studien.

7. RESULTAT DEL

Vi har tidigare gått igenom vad pedagogisk dokumentation kan tänkas vara och har så här långt kommit fram till att dialogen har en central roll i verksamheten, mellan både lärare, barn och föräldrar. Fler röster kan då göra sig hörda med hjälp av reflektion. Det visar sig följaktligen att den pedagogiska dokumentationen kan hjälpa till att ge läraren information om var man står någonstans som pedagog, samtidigt som man kan skapa förståelse för de man arbetar tillsammans med var de står någonstans, och på så sätt göra den pedagogiska verksamheten synlig för alla runt omkring oss.

I min resultatdel kommer jag redovisa förskollärarnas uppfattning av pedagogisk dokumentation som har kommit fram igenom enkäterna. De arton enkäter som jag använt i studien kommer därför ligga som grund för denna resultatdel. Jag vill poängtera att mitt syfte med enkätfrågor är inte att bedöma förskollärarnas arbete med pedagogisk dokumentation, utan jag är mer angelägen om att få förståelse för hur man resonerar kring pedagogisk dokumentation som ett pedagogiskt verktyg. Med omtanke till de etiska principer som en forskare ska ta hänsyn till kommer jag benämna förskollärarna med en siffra för att på så sätt se vem som skriver vad. Jag har även valt att dela upp resultatdelen i olika teman som kan relateras till mitt syfte och frågeställning. I avslutningen av varje tema slutför jag med en kort sammanfattning som kan kopplas samman med temats innehåll. Mina teman är:

7.1 Pedagogisk dokumentation som ett verktyg

7.2 Att synliggöra ett lärande

7.3 Att se ett mönster

7.4 Produkten

7.1 PEDAGOGISK DOKUMENTATION SOM VERKTYG

Först i min resultatdel har jag valt att ta reda på hur förskollärarna dokumenterar. Jag har valt att lägga ljuset på vilka hjälpmedel förskollärarna använder sig av vid dokumentation. En förskollärare menar ”att pedagogisk dokumentation är ett av, eller snarare ett verktyg för mig och mitt arbetslag att göra det möjligt att synliggöra barns lärande och utveckling och sedan reflektera över det” (enkät15). Två förskollärare skriver ner sina tankar:

”Det är ett förhållningssätt och verktyg för mig att synliggöra hur barnens lärande utvecklas med bland annat hjälp av fotobilder och andra skapande aktiviteter och utmanande projekt” (enkät 8).

”För mig är det ett redskap som gör att barnen kan fånga upp intryck och samtidigt en möjlighet att uttrycka sig. Barnen får sin röst hörd och en dialog kan föras. Med användning av mycket bilder, skriver jag ner barnens tankar, idéer och funderingar ”(enkät 2).

Gemensamt för alla förskollärare är att de i första hand har som utgångspunkt att spara information av olika slag genom varierande tekniker, framförallt genom anteckningar och fotograferingar. Digitalkamera är därför det redskap som uppfattas vara den mest populära av dem alla för att observera barnen i förskolans miljö. Fotobilder betraktas vara ett utmärkt sett att se barnen i förskolan när de arbetar med ett projekt eller när man hittar något som fångar deras uppmärksamhet. En förskollärare skriver:

”Med hjälp av exempel bilder från digitalkameran kan man fånga ett lärande i t.ex. en byggsituation där olika byggtekniker kan komma fram, och se hur barnen löser olika problem och svårigheter” (enkät 13).

Förutom digitalkamera utgör penna och papper ett betydande hjälpmedel i praktiken, bland annat för att utföra spalt dokumentationer. En pedagog påpekar att dokumentationen ses mest som betydelsefullt när den precis är färdig. Då kan man använda arbetet effektivt med dokumentation direkt i barngruppen och föra fram olika frågeställningar och diskussioner.

”då kan dokumentationen bli rolig och utvecklande och barnen blir medvetna och kommer ihåg vad som dokumenterades, och kan på så vis reflektera över det” (enkät 3).

En del pedagoger betonar vikten av att använda sig av videokamera, diktafon och dator som ett verktyg att dokumentera barnens lärande. Dator är enligt alla ett bra komplement för förskolläraren att plocka och bearbeta både text och bilder. I en enkät förklaras att det ibland går lika bra med att skriva ner texten direkt med penna, men tydliggör att det blir lättare att läsa med en text som är skriven från datorn.

Samtliga förskollärare som blivit tillfrågade, använder sig av väggdokumentationer och pärmar som påvisar att det händer något på avdelningen. Pärmarna menar två pedagoger:

”Är ett utmärkt hjälpmedel att följa barnets utveckling genom att tillsammans titta i den då och då när tillfälle ges”(enkät11).

”Pärmarna är ett bra hantverk att samla dokumentation och teckningar av olika slag. Barnen tycker själv om att sitta och titta på vad de har gjort och sätter gärna in själv fotografier och teckningar. På så vis synliggör de lärandet också själva” (enkät 12).

Väggdokumentationerna med tillsatta texter tycks ändå vara det vanliga alternativet som visar upp vad barnen gör och säger och blir på detta sätt en bekräftelse på vad som händer på avdelningen. En förskollärare benämner kameran som hjälp till att ta fotobilder på bl.a. matsituationen, påklädningsituationen och i samling för att sedan sättas upp på väggen (enkät 8).

7.1.1 SAMMANFATTNING

Samtliga förskollärare såg pedagogisk dokumentation som ett förhållningssätt och ett socialt verktyg och ett hjälpmedel att synliggöra barnens lärande i deras vardag på förskolan. Med stöd av ett antal olika redskap som bland annat, digitalkamera, diktafon, penna och papper, videokamera och dator kan förskollärarna skapa utmanande aktiviteter och olika projekt för barngruppen som stimulerar ett lärande.

7.2 ATT SYNLIGGÖRA ETT LÄRANDE

Några förskollärare skriver att barns lärande synliggörs genom att föra anteckningar med hjälp av både bilder, foton, texter och skrivna anteckningar. Andra förskollärare menar att barns lärande ses som olika utvecklingsgångar i form av processer som barnen ska ta sig igenom.

7.2.1 BARNENS LÄROPROCESS

En förskollärare tydliggör att dokumentationen kan följas upp av olika följder av ett skeende. Hon skriver: ”att man efter en observation kan återkoppla situationen tillsammans med barnet och på så vis öppna upp barnets tankar för reflektion”(enkät 17). Hon påpekar också vikten av att se ett lärande under vägens gång.

”Viktigt att se lärandet under vägens gång och inte enbart se på resultatet. Hon menar -viktigt att man tittar på barnens läroprocess och inte på produkten” (enkät3).

Gemensamt för några förskollärare är att det är betydande om pedagogen har försett sig med kunskap att tillmötesgå barnet i hans eller hennes utveckling. En respondent menar då att den pedagogiska dokumentationen hjälper till att se hur barnets läroprocesser framträder. En förskollärare skriver, - pedagogisk dokumentation för mig är en *process* för att lyfta fram

barns lärande och deras reflektioner i processen. För att dokumentation ska bli pedagogiskt är det viktigt att barnen själva ska få möjlighet att se dokumentationen och processen i sitt lärande och inte enbart visa upp *fina bilder på väggen* (enkät 7).

Två förskollärare benämner barnintervjuer som en bra tillgång för att följa barnets läroprocess och utveckling. Hon skriver ”intervjuerna hjälper till om vi till exempel ska arbeta med ett tema eller projekt på förskolan. Då är det ett bra verktyg att se hur långt barnet kommit i sin läroprocess. Något som en annan förskollärare håller med om: ”Barnintervjuer ger oss en känsla om var barnet ligger i förhållande till sina kamrater” (enkät 1).

Några andra förskollärare belyser reflektionen som en viktig del tillsammans med barnen. En förskollärare berättar i enkäten att hon ser pedagogisk dokumentation som ett utmärkt redskap för att ta fasta på barnets läroprocesser som finns i dokumentationen. Hon menar: ”en bild säger väldigt mycket. Den berättar vad barnen har gjort och vad som har övats på och vad barnet i sådant fall har lärt sig. Som när vi målar tillsammans på ett stort papper, då lär sig barnen att samspela, samarbeta och diskutera och reflektera tillsammans. Då kan olika läroprocesser synliggöras, både den språkliga utvecklingen, ritutvecklingen och den motoriska färdigheten kan utvecklas” (enkät 10).

7.2.2 FÖRSKOLLÄRARENS LÄROPROCESS

I enkätsvaren finns ett tydligt innehåll om att den pedagogisk dokumentation även får förskollärarna att tänka över sin egen läroprocess. En förskollärare skriver ”Det kan ibland handla om att dokumentera den fria leken, eller en gruppaktivitet. Då kan jag efteråt visa barnen vad de gör och även jag som pedagog kan gå tillbaka och tänka över mitt arbete, hur det gick och hur man kan gå vidare” (enkät 5).

Fler respondenter lyfter fram synliggörande som ett viktigt begrepp, och relaterar det i första hand till *barns lärande*, men också till *sitt eget lärande*, samtidigt som några påpekar att även *verksamheten* ska utvärderas. Något som en annan respondent skriver och utvecklar ett steg vidare: ”Pedagogisk dokumentation är för mig pedagogisk när jag får reflektera *tillsammans* med både *barn* och *vuxna*. Jag vill kunna *reflektera* över vad jag kan tillföra i min läroprocess – hur jag kan utmana barnen vidare och få dem att reflektera tillbaka över sin vardag. För att det ska verka måste de finnas *tid* och möjlighet för detta. Som det ser ut nu, har vi kommit en bit på väg, men har en lång bit kvar”(enkät 9).

I en av enkäterna framkom, hur viktigt det är att alla i arbetslaget strävar åt ett gemensamt håll kring pedagogisk dokumentation ”Jag tycker det är viktigt att vi *alla* pedagoger på förskolan börjar använda sig av pedagogisk dokumentation i verksamheten och börja tänka åt samma håll. Att vi använder oss av detta viktiga verktyg och även använder oss av ett gemensamt förhållningssätt till barnen som kan utvecklas till något mer än bara dokumentation. Då kan pedagogisk dokumentation utvecklas till ett rikt innehåll som alla kan delta i. Men nu ser jag att det är många som stretar åt olika håll” (enkät 6).

7.2.3 FÖRSKOLANS LÄROPROCESS

Hälften av förskollärare tydliggör vikten av att man måste synliggöra förskolans arbetsprocess och den pedagogiska kvalitén i *verksamheten* på förskolan. Några av respondenterna klargör sina tankar om förskolans praktik kopplat till pedagogisk dokumentation: ”Pedagogisk dokumentation är att titta kritiskt på verksamheten. Att man tittar på olika aspekter som till exempel, har vi en miljö som är tillåtande för barnen, är barnen delaktiga i verksamheten, samspelar barnen, samspelar vi pedagoger, lyfter vi fram barnets förmågor. Frågan är hur vi på bästa sätt kan analysera barnets lärandeprocesser och samtidigt inkludera våra egna läroprocesser när vi får möjlighet att reflektera tillsammans. Det är en intressant frågeställning (enkät 18).

”Vikten med pedagogisk dokumentation, vad jag förstår är att flytta upp standarden i verksamheten och på så sätt flytta upp kvalitén i förskolan. Att diskutera och samtala med kollegor och göra en djupare reflektion över vad som har sagts och gjorts på avdelningen kan också verksamheten utvecklas, något som också Lpfö 98 säger” (enkät 4).

7.2.4 SAMMANFATTNING

Att synliggöra barns lärande enligt respondenterna är att se på vad som ska dokumenteras. Man belyser att det är betydelsefullt om pedagogen har försett sig med kunskap för att tillmötesgå barnets lärande och utveckling. Samspelet ses också som viktigt, att kunna utmana barnen i deras läroprocesser och samspela med sina kolleger. Samtidigt är det viktigt att man själv hinner gå tillbaka och reflektera över sin egen läroprocess, parallellt med att den praktiska verksamheten ska kvalitets bedömas.

7.3 ATT SE ETT MÖNSTER

För att se det där lilla extra som finns där under ytan i själva dokumentationsarbetet berättas det i enkäterna att det är viktigt att reflektera över olika situationer som uppstår. En

förskollärare skriver: att alla läroprocesser som uppstår i barnsgruppen och som påvisar all form av lärande, ska synliggöras, belysas, reflekteras, tolkas och utvärderas tillsammans med sitt arbetslag utefter läroplanens mål och intentioner. Hon menar ”att det medför att vi alla på ett eller annat sätt är delaktiga vilken kvalitet vi har på förskolans verksamhet. Genom att analysera processer och olika skeenden tillsammans kan vi också använda pedagogisk dokumentation som ett verktyg för att se hur man kan gå vidare i reflektionsarbetet med barnen. Om det ska fungera måste det avsättas tid, annars kan vi konstatera att vi inte arbetar på förskolan med pedagogisk dokumentation” (enkät 14).

En del förskollärare menar att det mest framträdande med pedagogisk dokumentation är att få tänka och reflektera i grupp och utbyta tankar och åsikter . En förskollärare skrev: ”Att få *reflektera* och *tänka* över barns lärande med andra pedagoger *ger mig så mycket tillbaka*. Då kan man vidga sina funderingar och öppna upp för en annan pedagogs perspektiv. Det är samma sak som när vi pedagoger dokumenterar - det som dokumenteras i verksamheten och sedan sammanställs beror mycket på vem det är som dokumenterar. Som pedagog ser man olika perspektiv. Två personer kan stå och titta på en och samma händelse, men ge två helt olika uppgifter av en och samma händelse. Dokumentationen formas beroende på vem som dokumenterar händelsen. På liknande sätt är det när vi gör dokumentationen pedagogisk. Man måste förstå att vi alla tänker på olika sätt och därefter formar sin förståelse och sitt sätt att tänka, så är det bara”(enkät 17).

En annan respondent antecknar ”vi har börjat ge varandra tid på avdelningen till att enbart observera för att sedan samlas till att reflektera och diskutera, och se om man kan se den där röda tråden i barns lärande som kan utvecklas till en modell att utveckla pedagogisk dokumentation. Hon skriver vidare att” när vi observerar är det viktigt att alltid tänka på att det är verksamheten som ska dokumenteras och inte det enskilda barnet. Detta för att vi pedagoger hela tiden ska hitta sätt att utmana och stimulera barnen i hela gruppen (enkät 1).

7.3.1 SAMMANFATTNING

Enligt förskollärarna är den pedagogisk dokumentation och reflektion ett sätt att göra verksamheten mer pedagogisk. Genom att reflektera, diskutera och samtala bland arbetskamraterna kan man gemensamt upptäcka barnens goda förmågor och upptäcka ett mönster av barns individuella läroprocesser.

7.4 PRODUKTEN

Respondenterna nämner kommun som den instans som anses vara viktig del i utformning av den pedagogiska dokumentationen, som bland annat ramar in förskolans gemensamma kvalitetsutveckling och de mål som förskolan ska sträva efter att uppfylla enligt läroplanen. En förskollärare förklarar den pedagogiska dokumentationen och koppling till förskolan verksamhet: ”För mig som pedagog handlar det om att titta noga på verksamheten och hur den fungerar. Det menas med att jag tittar på olika aspekter som lärande, mitt eget lärande, barnets olikheter, barns intressen, hur de då är delaktiga i olika teman och hur de då samspelar med varandra”(enkät 7). En annan förskollärare skriver att: ”pedagogisk dokumentation hjälper mig att utvärdera barngruppen, men också utvärdera mig själv som pedagog och mitt lärande till barnen” (enkät16).

Andra förskollärare i enkäterna såg den pedagogiska dokumentationen var tillägnad föräldrarna. Av svaren att döma beskrevs dokumentationen som väsentlig vid utvecklingssamtal, då många barn fick vara delaktiga genom att visa upp vad det gjorts på avdelningen. Några av svaren lyder: ”Vid utvecklingssamtal kan föräldrarna se med hjälp av teckningar och bilder hur deras barn utvecklat sitt lärande genom sin ritutveckling eller motoriska förmågan ”(enkät 10).

”Vid utvecklingssamtal kan vi visa upp dokumentation både med självporträtt, samt intervjuer. Det tycker barnen är roligt att föräldrarna ska se (enkät 8).

”När vi visar upp dokumentationen, synliggör vi även barnets lärande. Och vi pedagoger får samtidigt möjlighet att visa upp vad som händer i verksamheten” (enkät 3).

7.4.1 SAMMANFATTNING

Enligt förskollärarna benämns kommun som en viktig instans att ta del av pedagogisk dokumentation. Genom att se till kvalitén i förskolan menar förskollärarna att verksamheten kan utvecklas. Föräldrarna ses också som betydande kring pedagogisk dokumentation. Genom utvecklingssamtal kan föräldrarna bli delaktiga i den pedagogiska dokumentationen och få en uppfattning om barnets lärande och utveckling. En respondent benämner att pedagogisk dokumentation även är bra för att utvärdera hela barngruppen, sig själv och hennes lärande till barnen.

8. RESULTAT OCH DISKUSSIONSDEL

Som tidigare presenterats är mitt syfte med den här studien att ta reda på hur förskollärarna uppfattar och definierar pedagogisk dokumentation, samt se vilka möjligheter och hinder som kan uppstå med pedagogisk dokumentation. Jag kommer i det här stycket analysera, diskutera och reflektera utifrån de resultatsvar som kommit fram genom mitt empiriska resultat och sedan dra slutledningar med relevant litteratur och teoretiska utgångspunkter. För att göra det lättare för läsaren kommer jag analysera svaren från resultatdelen på samma sätt som jag redovisade dem. Jag kommer alltså att använda mig av samma tema som gjort i resultat delen.

8.1 PEDAGOGISK DOKUMENTATION SOM VERKTYG

I resultatsvaren framkom det att förskollärarna ser pedagogisk dokumentation som något mer än bara teckningar och bilder som barnen gjort på avdelningen. Jag uppfattar att de såg pedagogisk dokumentation som ett *förhållningssätt* att både *möjliggöra* och *synliggöra* barns lärande och utveckling. Lenz Taguchi menar att pedagogisk dokumentation är ett socialt redskap där kommunikation och språk har en betydande roll i samspelet mellan barn och vuxna och mellan barn (Lenz Taguchi 2011: 15). Möjligtvis kan det redskap vara det som Vygotskij menade är ett fysiskt verktyg där en variation av hjälpmedel finns att tillgå för att lyckas utveckla en social språklig förmåga med de människor man har i sin omgivning (Strandberg, 2010: 30). Pedagogisk dokumentation blir då ett sätt för förskollärarna och barnen att tolka och förstå varandra och sin omvärld. Något som får stöd av Wehner-Godee som menar att pedagogisk dokumentation blir pedagogisk när den får *möjlighet* att sättas in i ett speciellt sammanhang där barn och vuxna får verka tillsammans (Wehner-Godee 2011: 11).

När förskollärarna dokumenterar beskriver de i enkäterna att de använder sig av olika tekniker, som bland annat digitalkamera, diktafon, dator och intervjuer för att synliggöra ett lärande. Sheridan, Pramling Samuelsson betonar vikten av att dokumentera och menar att man bör se dokumentationen som en dörr till ett fortsatt lärande och inte se den som en redan avklarad produkt (Sheridan, Pramling Samuelsson 2010:48).

När jag läser enkätsvaren från förskollärarna får jag en uppfattning att pedagogisk dokumentation har en uppgift att nå vissa syften med det arbetssätt som de beskriver. Dokumentationen ska enligt dem genomsyra vad som händer på avdelningen och på så sätt synliggöra barnens lärande, men också barnens tankar och funderingar. Språket ser jag därför som ett viktigt verktyg för att öppna upp nya dörrar till en mer framkomlig dialog mellan

vuxen och barn. Själva språket såg Vygotskij som ett verktyg som kan möjliggöra och hjälpa barnen och lärarna i ett gemensamt förändringsarbete, både till att skapa nya mål och till att söka ny kunskap (Strandberg 2006: 30). I enighet med Vygotskijs teori om språkets betydelse menar Pramling Samuelsson och Sheridan att språk och lärande hör oupplösligt samman med varandra liksom språk och kommunikation (Pramling Samuelsson, Sheridan 2010: 71ff).

8.2 ATT SYNLIGGÖRA LÄRANDE

Vad är det då som ska dokumenteras i den pedagogiska verksamheten? Ja, vad som ska dokumenteras och synliggöras med hjälp av pedagogisk dokumentation är nog de flesta förskollärare överens om i enkäterna. För att ett lärande ska utvecklas och frambringa resultat, menar några förskollärare att man ska observera barns läroprocesser och på sätt få fram barns lärande. Marton och Booth förklarar att det finns en variations sätt att förstå ett lärande som menas att barnet handlar på en mängd olika sätt för att ta sig framåt i sin läroprocess (Marton, Booth 2011: 71). I enighet med Marton och Booth menar Von Wright att ett lärande kan ses som en process och en situation som uppstår någonstans i ett specifikt sammanhang. Processen kan beskrivas som en systematisk utveckling, medan situationen förespråkar ett bestämt ”nu”(Jensen 2011: 138 ff).

8.2.1 BARNENS LÄROPROCESS

I enkätstudien framkom det att förskollärarna anser att det är viktigt att ta tillvara på den läroprocess som uppenbarar sig i dokumentationen. Något som Pramling Samuelsson och Sheridan ser som en *möjlighet* att inta barns perspektiv, som även avses att tolka och förstå vad barnen tänker och analyserar, samt hur de tar sig fram igenom sina läroprocesser (Pramling Samuelsson, Sheridan 2010: 132). Likaså belyser Benn att man som pedagog ska utgå ifrån barnets livsvärld som både en ”medforskare och reflektionspartner” (i Forsell 2003: 107).

Ett alternativ kan då vara att ta fram kreativiteten hos ett barn i jakt på kunskap. Veà Vecchi, förespråkare för Reggio Emilia filosofin klagör om den kreativitet som finns i varje barns läroprocess. Hon menar att det kreativa i barns läroprocess är föränderlig, något som jag kopplar samman med förskollärarnas förhållningssätt till barnen i förskolan. Genom att de gör barnobservationer kan de också följa upp olika skeenden som påvisar ett lärande. Wehner-Godee menar att det förutsätts att förskolläraren redan inhämtat den kunskap för att på bästa sätt tillmötesgå barnet i hans eller hennes läroprocess (i Wehner-Godee 2011: 23).

Utifrån den syn som förskollärarna ger uttryck för kan jag dra paralleller med Lev Vygotskijs teori om den ”proximala utvecklingszonen” som har sin utgångspunkt i en social aktivitet, för att senare övergå till ett inre och det enskilda planet hos en individ. Vygotskij framhöll att med rätt stöttning av en vuxen kan barnet ta sig vidare till nästa plan i sin läroprocess och fortsätta utveckla sitt lärande (Säljö 2010: 119 ff).

8.2.2 FÖRSKOLLÄRARENS LÄROPROCESS

Specifikt i några enkätsvar finns det en känsla, och en lust till att vidareutveckla sitt arbete och sitt sätt att tänka som förskollärare. Att förstå att pedagogisk dokumentation även är till för pedagogerna lika mycket som de är till för barnen. Lenz Taguchi hänvisar till en grundläggande faktor som påvisar att pedagogisk dokumentation är till för den vuxne att både dokumentera och reflektera. Igenom dokumentationen och självreflektionen kan man enligt Lenz Taguchi öppna upp för ett klimat i arbetsgruppen som åskådliggör vilket förhållningssätt och vilken barnsyn som presenteras, och på så sätt synliggöra var man står någonstans som pedagog och hur man väljer att konstruera förskolans miljö (Lenz Taguchi 2011: 17).

Detta var något som visade sig vara en önskan bland förskollärarna, om bara tiden skulle räcka till. Wehner-Godee för fram tiden som *hindrande* faktor till att genomföra pedagogisk dokumentation. Mycket på grund av att det kan bli svårt att hinna med att både dokumentera, behandla material och sedan slutföra dokumentationen. Och för att det ska lyckas anser Wehner-Godee att det krävs, en stark motivation till pedagogisk dokumentation, bryta sitt tidsschema, samt se om sin egen läroprocess (Wehner-Godee 2011: 112).

8.2.3 FÖRSKOLANS LÄROPROCESS

Idag lyfter man upp pedagogisk dokumentation som en viktig del i förskolans vardag. Alla förskollärare ska nu både dokumentera, skapa ett gemensamt förhållningssätt, synliggöra både barns lärande och sin egen läroprocess, men även också se på förskolans arbetsprocess och hur man kan utveckla den pedagogiska kvalitén i verksamheten. Enbart några förskollärare tar upp pedagogisk dokumentation kopplat till verksamhetens kvalitet som något betydelsefullt, och som relateras till barnens trivsel, att på bästa sätt möta upp dem i sitt lärande. Att inte fler förskollärare tagit lärdom av pedagogisk dokumentation kan mycket väl betyda att inte alla ännu kommit in i denna lärdom om vad det egentligen är, eller så har någonting inte framkommit i enkätsvaren. Som jag tidigare tagit upp, så är det en process som alla får gå igenom och som måste arbetas in i arbetslaget, och inte får skyndas på.

Sheridan och Pramling Samuelsson menar att det finns två viktiga aspekter för förskollärarna att dokumentera. Den ena är att synliggöra och påverka barns lärande och utveckling, och det andra är att följa och påverka verksamhetens utveckling (Sheridan, Pramling Samuelsson 2010: 51). I enighet med författarna innan menar Mårdsjö Olsson att det kan uppstå *hinder* om pedagogerna blandar samman de olika syften som ramar in begreppet dokumentation. Ofta blandas man samman dokumentation i förhållande med, *barnen, verksamheten* och *föräldrarna*. Om dessa perspektiv blandas samman kan det bli svårt, om inte omöjligt att utvärdera dokumentationen (Mårdsjö Olsson 2011: 112 f).

8.3 ATT SE ETT MÖNSTER

Frågan är då hur förskollärarna arbetar för att analysera och reflektera sitt material och hur arbetar de för att finna och hitta det där större perspektivet som involverar den pedagogiska verksamheten, där pedagogisk dokumentation bildar en röd tråd av mönster. Det som utmärks för de flesta förskollärare, är att reflektion och dialog fångas upp som något speciellt och viktigt kring pedagogisk dokumentation. Att få möjlighet att utbyta tankar och reflektera över det som dokumenteras inne på avdelningen är en önskan bland förskollärarna, och som genomsyrar alla enkätsvaren. Av den orsaken menar Sheridan och Pramling Samuelsson är det viktigt att ansvariga både förstår och tolkar kvalitets arbete på rätt sätt. För det är enligt författarna, i själva tolkningsprocessen som man kan upptäcka ett mönster och se resultat av dokumentationen. Genom tolkningsprocessen synliggörs barnets lärande och sitt eget förhållningssätt till barnen. Därför är det viktigt att förstå att det mönster som uppträder genom reflektion och i en tolkningsprocess är just de mönster och de kunskaper som man är skyldig att kvalitetsredovisa (Sheridan, Pramling Samuelsson 2010: 67 f).

För att förstå igenom enkäterna vilket engagemang förskollärarna lägger på att både samtala och reflektera i sitt arbete, kan likheter kopplas samman med Vygotskijs tanke, att allt ”tal” från början var socialt betingat. Men för att reflektionen skulle få en reell betydelse mellan människorna förstod Vygotskij att det krävdes att man skapar sig ett inre tal och påvisade att en självreflektion är betydande del i ett första steg, för att sedan gå vidare till nästa steg att ta sig an sin omgivning. I enighet med Vygotskij tankar menar Åberg och Lenz Taguchi att självreflektion och samtal med varandra konstruerar tillsammans en gemensam tolkning i hela gruppen (Åberg, Lenz Taguchi 2011: 20). Något som då är viktigt att förstå, är att dokumentation blir inte en kopia av vår verklighet, utan uppfattas enbart som en tolkning och en förklaring av en människa.

8.4 PRODUKTEN

Vem är då pedagogisk dokumentation tillägnad för, och vem får ta del av denna samling av produkter? Ja, när dokumentationen gått igenom alla de olika processer som synliggjorts under resans gång är det dags för en presentation för allmänheten. Enligt många enkätsvar från förskollärarna kan man tyda att både föräldrar, kommunen och förskollärarna själva, samt barnen är i fokus på varierande sätt vid uppvisningen av dokumentationsarbete. Något som understryks av författarna Pramling Samuelsson och Sheridan som framhåller att dokumentation gör den pedagogiska verksamheten synlig för alla runt omkring och på så sätt skapar möjlighet för en kommunikation som vidare kan generera till att alla får en chans att göra sig hörda.

För förskollärarens eget arbete på förskolan kan dokumentationen synliggöras när förskolläraren dokumenterar barnens arbete, men även synliggöra för sig själv och sitt eget lärande, samt hur barnen samspelar mellan varandra (Pramling Samuelsson, Sheridan 2010: 126). Något som förskollärare med enkät nr.1 påpekar är ett bra arbetssätt att hon igenom pedagogisk dokumentation kan utvärdera hela barngruppen, sig själv och hennes lärande till barnen. Att barn får möjlighet att utvecklas med en hjälpare hand av en vuxen är en central punkt Vygotskijs teori som innebär att en god vägledning medför att barnet får möjlighet att hjälpa andra kamrater, som i sin tur bidrar till att barnet tränas i ett socialt sammanhang (Williams 2010: 40).

Kommunens samspel med förskolan är även det en väsentlig del som framkommer i enkätsvaren, och som för mig betyder att pedagogiska dokumentationen även blir en viktig detalj i kvalitetsredovisningen. Sheridan och Pramling Samuelsson menar att fokus på kvalitén ska ligga på barnen och barns förutsättningar för lärande, samt vad de lär sig, hur de lär sig. Men också se vilka möjligheter barn har för att utveckla kunskap. I enighet med Sheridan och Pramling Samuelsson anser Franke-Wikberg att kvalitén i förskolan formas under läroprocessens gång och ger i sin tur tydliga signaler på hur mötet mellan den vuxne och barnet formas (i Pramling Samuelsson och Sheridan 2010: 124 f).

9. AVSLUTANDE SAMMANFATTNING OCH REFLEKTIONER

Syftet med min studie var att ta reda på hur pedagogisk dokumenteras uppfattas och definieras bland förskollärare i förskolan. Mitt syfte var även att se vilka möjligheter och hinder som kan uppstå med pedagogisk dokumentation. Mina frågeställningar lyder:

- Hur uppfattar förskollärare begreppet pedagogisk dokumentation?
- Vilka möjligheter resp. hinder kan uppstå med pedagogisk dokumentation?

När jag började med mitt examensarbete kring pedagogisk dokumentation var min kunskap om ämnet enbart sporadisk, men förstod ganska snart att detta var något viktigt som varje förskollärare bör använda systematiskt i sin vardag. Jag valde därför söka vidare på detta område i hopp om att upptäcka något specifikt i själva konceptet. Pedagogisk dokumentation kan ses som ett socialt och kollektivt arbetsverktyg som innebär ett arbetssätt och ett förhållningssätt för förskollärarna, att på bästa sätt skapa en förutsättning att lyfta fram barns lärande och utveckling. Dokumentationen kan även bidra till en hjälpande hand för samtal mellan lärare, barn och förälder. Detta är något som tas upp i Bjervås avhandling *Samtal om barn och pedagogisk dokumentation som bedömningsunderlag i förskolan* där hon framhåller hur viktigt det är att pedagogernas samtal mellan varandra i förskolan ska behandla barnens goda förmågor, istället för att barn ska synliggöras som subjekt och bli en måltavla för bedömning. Hon understryker med sin studie att det är verksamheten som ska bedömas och inte det enskilda barnet (Bjervås 2011: 18,20,201 ff).

Förskollärarna i mina enkäter uppfattar pedagogisk dokumentation som ett arbetssätt att möjliggöra och synliggöra både verksamheten och barnens lärande. Dokumentationen blir då en arbetsform att förstå och tolka varandra i deras omvärld. För att det ska ge resultat krävs att man observerar och dokumenterar kontinuerligt barnens läroprocesser och på så sätt får fram en mer systematisk utveckling. Resultatet visar i studien att det inte alla gånger är så lätt för en förskollärare att både uppfatta och förstå att pedagogisk dokumentation inte enbart är ett fenomen. Utan det visar sig vara att, pedagogisk dokumentation kan bestå av en hel del olika samlingsprodukter av en enda helhet som fortlöper under en längre tid och som inkluderar både ett verktyg, lärande, ett mönster och en produkt. Dessa samlingsprodukter kan i sin tur skapa problem om förskollärarna inte fångar upp och förstår vad pedagogisk dokumentation egentligen betyder och innebär. Något som Mårdsjö Olsson menar kan skapa problem och *hinder* i verksamheten. Mycket genom att man lätt blandar samman de olika syften och delmoment som innehåller pedagogisk dokumentation Om man blandar samman barnens

läroprocess med verksamhetens kvalitetsutveckling, och dessutom förväxlar det med förskollärarens egen läroprocess kan det bli svårt om inte omöjligt att göra en utvärdering av dokumentationen. Det medför vidare att det blir svårt i längden att överhuvudtaget göra en förändring i verksamheten (Mårdsjö Olsson 2011: 112 f). Istället bör man se de *möjligheter* som finns att tillgå att tolka kvalitetsarbetet på rätt sätt. Sheridan och Pramling Samuelsson anser att det är i själva analysen och i tolknings processen som förskollärarna har möjlighet att se och upptäcka de mönster som framträder i verksamheten, vilket visar sig kan många gånger vara problematiskt vid analys av dokumentation. Man bör som alternativ se på de mönster som kommer fram i verksamheten som speglar en bild på barns gemensamma kunnande, är just de mönster som ska utvärderas, inte barnets enskilda kunnande (Sheridan, Pramling Samuelsson 2010: 67 f).

Jag anser att studiens syfte har uppnåtts då jag först och främst valde att fördjupa mig i pedagogisk dokumentation. Att både tolka och förstå förskollärarnas uppfattning av pedagogiska dokumentation har varit intressant och stimulerande. Jag anser även att de möjligheter och hinder som tagits upp i min slutdiskussion betraktats som betydelsefulla för att bringa djupare insikt i vad som kan uppstå med pedagogisk dokumentation. Men även lyfta upp och se de möjligheter som ändå pedagogisk dokumentation kan ge barnen, föräldrar, förskollärarna, kommun och andra betydelsefulla människor i barnens närhet. Jag avslutar nu detta arbete med en förhoppning av att du som läsare fått en lite klarare bild av ämnet. Det har i vilket fall jag fått, i mitt framtida arbete som lärare. Tack!

9.1 FÖRSLAG TILL VIDARE FORSKNING

I ljuset av detta arbete skulle det vara intressant att dessutom göra en undersökning med rektorerna på förskolorna för att höra vad de ser på pedagogisk dokumentation. Jag anser även att det skulle vara spännande att få en liten inblick i hur barnen ser på sitt lärande och hur de tänker i olika arbetssituationer. Med dessa tankar överlåter jag den pedagogiska dokumentationen få sprida sitt sken över någon annans examensarbete.

BILAGA 1 TILL FÖRSKOLLÄRARE

Mitt namn är Kristina Furst och går sjunde och sista terminen på lärarutbildningen på Södertörns Högskola med inriktning förskola, förskoleklass och yngre åldrar. I mitt examensarbete planerar jag att skriva om Pedagogisk dokumentation i förskolan.

Genom att förskollärarna nu har fått en mer framträdande roll i den nya läroplanen för förskolan, Lpfö 98 Reviderad 2010 vill jag lyfta fram dina funderingar och tankar om pedagogisk dokumentation.

Intervjuerna sker i form av en enkätundersökning som medför att ca.20 förskollärare kommer att vara med i denna studie. Kombination av öppna frågor och fasta svarsalternativ använder jag för att få en bredare bild av Pedagogisk dokumentation.

Genom att jag följer forskningsetiska principer innebär det att mina intervjusvar kommer att behandlas anonymt. Det betyder att alla uppgifter kommer att behandlas konfidentiellt och det är enbart jag och min handledare som tar del av materialet. Viktigt att påpeka är att allt material som lämnas in i enkäten inte kan kopplas till vare sig förskollärare eller förskola. När examinations arbete är klart kommer all material från enkäterna att arkiveras för vidare forskning.

Ni kan när som helst avböja eller avbryta deltagandet. Var då vänlig att meddela mig detta.

En hög svarsfrekvens är viktig för studiens tillförlitlighet. Därför ber jag dig vänligen att hjälpa mig att besvara intervjufrågorna så tydligt som möjligt och lämna in det igen på förskolan senast den _____

Vid funderingar om frågorna får du gärna kontakta mig.

Tack på förhand för din medverkan!

Kristina Furst.

Handledare: Patric Sahlén.

Student på Södertörns högskola.

Södertörns högskola.

Tele nr.

Tele nr.

Mail.

Mail.

BILAGA 2 INTERVJUGUIDE

Frågeformulär om pedagogisk dokumentation i förskolan.

utbildning? _____

Hur länge har du varit förskollärare? _____

Hur länge har du arbetat på den här förskolan? _____

Vilken ålder på barn finns det på din avdelning? _____

Hur många förskollärare finns på varje avdelning? _____

Fråga 1. Vad är pedagogisk dokumentation för dig? (definition av begreppet)?

Fråga 2. Hur arbetar du med pedagogisk dokumentation i verksamheten/ och varför arbetar du med pedagogisk dokumentation?

KÄLLFÖTECKNING

- Alnervik, Karin (2007). *Pedagogisk dokumentation med hjälp av handledning*. Skolverket. En kunskapsöversikt om lärande i förskolan och grundskolans tidigare år. Stockholm: Fritzes. www.skolverket.se
- Bjervås, Lise-Lotte (2011). *Samtal om barn och pedagogisk dokumentation som bedömningspraktik i förskolan*. Göteborgs universitet. skolporten.se
- Forsell, Anna (2005). *Boken om pedagogerna*. Stockholm: Liber.
- Jensen, Mikael (2011). *Lärandets grunder - teorier och perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, Eva & Pramling Samuelsson (red) (2003). *FÖRSKOLAN- barns första skola!* Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, Steinar (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsen, Ann-Kristin (2009). *Metod helt enkelt*. Gleerups.
- Lenz Taguchi, Hillevi (2000). *Emancipation och motstånd: dokumentation och kooperativa läroprocesser i förskolan*. Diss. Stockholm: Stockholm universitet.
- Lenz Taguchi, Hillevi (2011). *Varför pedagogisk dokumentation?* Stockholm. HLS förlag.
- Lindgren, A-L & Sparrman, A (2003). *Om att bli dokumenterad. Etiska aspekter på förskolan arbete med dokumentation*. Skolverket, En kunskapsöversikt om lärande i förskolan och grundskolans tidigare år. Stockholm: Fritzes. www.skolverket.se
- Marton, Ference och Booth, Shirley (2000) *Om lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Mårsjö Olsson, Ann-Charlotte (2010). *Att lära andra lära – medveten strategi för lärande i förskolan*. Stockholm: Liber.
- Pramling Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja (2010). *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur.
- Sheridan, Sonja & Ingrid Pramling Samuelsson (2010). *Barns lärande- fokus i kvalitetsarbetet*. Stockholm: Liber.

Skolverket (2005). *Kvalitet i förskolan*. Allmänna råd och kommentarer. Tillgänglig på internet: <http://www.skolverket.se/se/publikationer?id=1397>

Smith, Sandra (2010). *VYGOTSKIJ och de små och yngre barnens lärande*. Lund: Liber.

Stensmo, Christer (1994). *Pedagogisk filosofi*. Lund: Studentlitteratur.

Strandberg, Leif (2006). *Vygotskij i praktiken – bland plugghästar och fusklappar*.

Stukat, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap inom utbildningsvetenskap*. Lund Studentlitteratur.

Svenning, Bente (2011). *Vad berättas om mig? Barns rättigheter och möjligheter till inflytande i förskolans dokumentation*. Lund: Studentlitteratur

Säljö, Roger (2010). *Lärande i praktiken - ett sociokulturellt perspektiv*. Falun: Norstedts.

Utbildningsdepartementet (1998 reviderad 2010). *Läroplan för förskola*. Stockholm: Fritzes.

Vetenskapsrådet (2006). *Forskningsetiska principer, inom Humanistisk och Samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet. Tillgänglig på nätet, www.ibl.liu.se/student/bvg.../Forskningsetiska_principer_fix.pdf

Wehner-Godee, Christina (2011). *Att fånga lärandet – Pedagogisk dokumentation med hjälp av olika medier*. Lund: Studentlitteratur.

Williams, Pia (2010). *När barn lära av varandra - samlärande i praktiken*. Stockholm: Liber.

Åberg, Ann & Lenz Taguchi, Hillevi (2011). *Lyssnandets pedagogisk – etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. Stockholm: Liber.

